

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

MAREA CAMERĂ

CAUZA CATAN ȘI ALȚII c. MOLDOVEI ȘI RUSIEI

(Cererile nr. 43370/04, 8252/05 și 18454/06)

HOTĂRÂRE

STRASBOURG

19 octombrie 2012

Această hotărâre este definitivă. Poate fi subiect al revizuirii editoriale.

În cauza Catan și alții c. Moldovei și Rusiei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în Marea Cameră compusă din :

Nicolas Bratza, *președinte*,
Françoise Tulkens,
Josep Casadevall,
Nina Vajić,
Dean Spielmann,
Lech Garlicki,
Karel Jungwiert,
Anatoly Kovler,
Egbert Myjer,
David Thór Björgvinsson,
Ján Šikuta,
Mark Villiger,
Isabelle Berro-Lefèvre,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Ledi Bianku,
Mihai Poalelungi,
Helen Keller, *judcători*,

și Michael O'Boyle, *grefier*,

Deliberând în ședință la 25 ianuarie și la 5 septembrie 2012,

Pronunță următoarea hotărâre, care a fost adoptată la ultima dată menționată :

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află trei cereri (nr. 43370/04, 8252/05 și 18454/06)) împotriva Republicii Moldova și Federației Ruse depusă la Curte în temeiul articolului 34 al Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale („Convenția”) de către un anumit număr de cetățeni moldoveni (« reclamanții ») la 25 octombrie 2004.

2. Reclamanții, dintre care unul a beneficiat de asistență juridică, au fost reprezentați de către dl Alexandru Postica și Ion Manole, avocați din Chișinău, precum și Hughes Pdraig și Duffy Helen, juriști ai Interights organizație pentru drepturile omului cu sediul la Londra. Guvernul Republicii Moldova a fost reprezentat de către agenții săi, domnul Vladimir Grosu și Lilian Apostol, și Guvernul Federației Ruse de domnul Gheorghii Matyushkin, reprezentant al Federației Ruse la Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

3. Reclamanții, moldovenii care locuiesc în Transnistria, au fost la momentul depunerii cererii elevi sau părinți lor (a se vedea lista anexată) din trei școli moldovenești. În cererile lor, ei s-au plâns, în condițiile articolului 2 din Protocolul 1 la Convenție și articolul 8 din Convenție, luate separat

sau coroborat cu articolul 14, de închiderea școlilor și de acțiunile de hărțuire din partea autorităților separatiste transnistrene.

4. Cererile au fost repartizate Secțiunii a Patra a Curții (articolul 52 § 1 al regulamentului). La 15 iunie 2010, în urma unei audieri privind admisibilitatea și fondul cauzei (articolul 54 § 3), o Cameră a Secțiunii compusă din N. Bratza, L. Garlicki, A. Kovler, L. Mijović, D. Björgvinsson, J. Šikuta Poalelungi, judecători, și domnul TL Early, Grefier al Secțiunii, le-a reunit și declarat parțial admisibile. La data de 14 decembrie 2010, Camera și-a declinat competența în favoarea Marii Camere, iar niciuna dintre părți nu sa opus la aceasta (articolul 30 din Convenție și articolul 72).

5. Componența Marii Camere a fost determinată în conformitate cu articolul 26 § § 4 și 5 din Convenție și articolul 24 al regulamentului.

6. Solicitanții și fiecare din guvernele pârâte au prezentat observații suplimentare scrise (art. 59 § 1 al regulamentului) cu privire la fondul cauzei.

7. O audiere publică a avut loc la 25 ianuarie 2012 la Palatul Drepturilor Omului, din Strasbourg (art. 59 § 3 al regulamentului).

Au compărut :

– *pentru Guvernul Republicii Moldova*

D-nii.V. GROSU,
L. APOSTOL,

*agent,
consilier ;*

– *pentru Guvernul Federației Ruse*

D. G. MATYUSHKIN,
Dnele O. SIROTKINA,
I. KORIEVA,
A. DZUTSEVA,
D. N. FOMIN,
D^{nele} M. MOLODTSOVA,
V. UTKINA,
D. A. MAKHNEV,

*agent,

consilieri ;*

– *pentru reclamanți*

D. P. HUGHES,
D^{na} H. DUFFY,
D-nii A. POSTICA,
I. MANOLE,
P. POSTICA,

*consilier,

consilieri.*

Curtea a ascultat declarațiile D-nilor Hughes, A. Postica, Grosu și Matyushkin.

ÎN FAPT

I. LCIRCUMSTANȚELE SPEȚEI

A. Contextul istoric

8. Tara care a devenit mai târziu Republica Moldova a fost creată la 02 august 1940 cu denumirea Republica Sovietică Socialistă Moldovenească într-o parte a Basarabiei și o fâșie de teren pe malul estic al Nistrului (pentru detalii, a se vedea Tănase c.. Republica Moldova [GC], nr 7/08, § § 11-17, CEDO 2010). Această regiune de est, cunoscută astăzi sub numele de Transnistria făcea parte din 1924 - cum ar fi o serie de teritorii care aparțin astăzi Ucrainei - din Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească. Inițial, populația Transnistriei era compusă, în principal din ucraineni și moldoveni / români, dar din 1920 a avut loc un mare aflux de muncitori industriali din alte părți ale Uniunii Sovietice inclusiv ruși și ucraineni. Conform unui recensământ efectuat de către Uniunea Sovietică în 1989, Transnistria a avut o populație de 679000 de locuitori, compoziția etnică și lingvistică fiind, după cum urmează: moldoveni 40%, ucraineni 28% ruși, 24% și 8% alte etnii.

9. În Constituția Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești din 1978, erau recunoscute două limbi oficiale: rusă și "moldovenească" (moldovenească / română scrisă cu alfabetul chirilic).

10. În august-septembrie 1989, Moldova a reintrodus alfabetul latin pentru moldovenească / română scris, care a devenit prima limba oficială.

11. La 23 iunie 1990, Republica Moldova a declarat suveranitatea sa. La data de 23 mai 1991, aceasta a devenit Republica Moldova. La data de 27 august 1991, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Declarația de Independență a Republicii Moldova, inclusiv teritoriul transnistrean.

B. Conflictul transnistrean

12. Faptele referitoare la conflictul armat din 1991-1992 și perioada de până la sfârșitul anului 2003 sunt descrise în detaliu în hotărârea Ilașcu et al. Moldova și Rusia ([GC], nr 48787/99, § § 28-183, CEDO 2004 VII), pentru comodatate, doar un rezumat al principalelor evenimente este prezentat mai jos. Curtea notează că guvernul rus susține, în prezentarea sa că faptele conflictului nu au legătură cu problemele ridicate în acest caz.

13. Din 1989, o mișcare de rezistență pentru independență a apărut în Transnistria. La 2 septembrie 1990, separatiștii transnistreni au anunțat crearea "Republicii Moldovenești Nistrene" ("RMN"). La 25 august 1991, "Sovietul Suprem al RMN" a adoptat "Declarația de independență" a "RMN". La 01 decembrie 1991, în raioanele Transnistriei au avut loc "alegerile prezidențiale", declarate ilegale de către autoritățile moldovenești,

și Igor Smirnov s-a autoproclamat ales "președinte al RMN". Comunitatea internațională nu a recunoscut până în prezent "RMN".

14. La momentul declarației sale de independență, Republica Moldova nu dispunea de propria armată. Armata a 14-a a Uniunii Sovietice, al cărui sediu se afla la Chișinău din 1956 a rămas pe teritoriul Republicii Moldova, deși a început să participe la retragerea echipamentelor și a efectivelor sale din 1990. În 1991, Armata a 14-a din Moldova era compusă din mai multe mii de soldați de infanterie, artilerie, (inclusiv un sistem antiaerian de rachete), blindate și aviație (inclusiv avioane și elicoptere de luptă). Ea era dotată cu mai multe depozite de muniții, inclusiv Cobasna unul dintre cele mai mari din Europa care era situat în Transnistria.

15. Prin Decretul nr. 234 din 14 noiembrie 1991, Președintele Republicii Moldova a declarat proprietate a Republicii Moldova, munițiile, armamentul, mijloacele de transport militar, bazele militare și alte bunuri aparținând unităților militare forțelor armate sovietice staționate pe teritoriul Republicii Moldova. Acest decret nu a fost aplicat în Transnistria.

16. Printr-un decret din 5 decembrie 1991, dl Smirnov a decis să plaseze unitățile militare ale Armatei a 14-a dislocate în Transnistria sub comanda "Direcției Naționale de apărare și securitate" a "RMN". Dl Smirnov a numit în funcția de chef al acestei direcții pe general-locotenentul Iakovlev. În decembrie 1991, el a fost arestat de către autoritățile moldovene, care l-au acuzat că a ajutat separatiștii transnistreni să se înarmeze cu arme ale Armatei 14. Cu toate acestea, el a fost eliberat în urma intervenției Guvernului Federației Ruse.

17. La sfârșitul anului 1991 și începutul lui 1992, au izbucnit confruntări violente între forțele separatiste transnistrene și forțele de ordine moldovenești, care au dus la moartea a mai multe sute de oameni.

18. În cadrul unui apel lansat la 06 decembrie 1991 comunității internaționale și Consiliului de Securitate al ONU, Guvernul Republicii Moldova a protestat împotriva ocupației, din 03 decembrie 1991, a orașelor din Moldova Grigoriopol, Dubăsari, Slobozia, Tiraspol și Rîbnița, situate pe malul stâng al Nistrului, de către Armata a 14-a sub comanda locotenent-generalului Iakovlev. Guvernul Republicii Moldova a reproșat autorităților sovietice, în special Ministerului Apărării, responsabilitatea pentru aceste acte. Soldații Armatei a 14-a au fost acuzați de distribuirea echipamentului militar separatiștilor din Transnistria și organizarea lor în detașamente militare care terorizau populația civilă.

19. În 1991-1992, mai multe unități militare ale Armatei a 14-a au aderat la rândurile separatiștilor transnistreni. În hotărârea Ilașcu, Curtea a constatat că a stabilit dincolo de orice îndoială rezonabilă că separatiștii transnistreni au putut să se înarmeze cu ajutorul soldaților Armatei a 14-a, folosind arsenalul armatei staționate în Transnistria. În plus, mulți cetățeni ruși din altă parte, în special cazaci, au venit în Transnistria pentru a lupta alături de separatiști împotriva forțelor moldovenești. Având în vedere sprijinul acordat separatiștilor de trupele forțelor Armatei a 14-a și transferul

masiv de arme și muniții din arsenalul Armatei a 14-a forțelor separatiste, armata moldovenească s-a aflat într-o poziție de inferioritate, care a împiedicat-o să recâștige controlul în Transnistria. La data de 1 aprilie 1992, Boris Elțin, Președintele Federației Ruse în mod oficial a pus sub comanda rusă Armata a 14-a, care a devenit "Grupul Operațional al Forțelor Rusești din regiunea transnistreană a Republicii Moldova" (sau "GOR"). La 02 aprilie 1992, generalul Netkatchev, noul comandant al GOR, a ordonat forțelor moldovenești care au înconjurat orașul Tighina (Bender), ocupat de separatiști, să se retragă imediat, în caz contrar armata rusă va riposta. În luna mai a aceluiași an, GOR a lansat atacuri împotriva forțelor moldovenești, și le-a alungat din unele sate de pe malul stâng al Nistrului. În iunie, intervenind în mod oficial de partea separatiștilor care pierdeau orașul Tighina, GOR a alungat forțele moldovenești din acest oraș.

C. Acordul de încetare a focului, memorandumul din 1997 și angajamentele de la Istanbul

20. La 21 iulie 1992, Mircea Snegur, Președintele Republicii Moldova, și dl. Eltin au semnat un acord cu privire la principiile de soluționare amiabilă a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova (acordul de "încetare a focului").

21. Acest acord stabilea principiul unei zone de securitate, ceea ce ducea la retragerea trupelor "părților în conflict" (articolul 1 § 2). Acesta prevedea la articolul 2 crearea unei Comisii Unificate de Control ("CUC"), alcătuită din reprezentanți ai Republicii Moldova, Federației Ruse și Transnistriei cu sediul la Tighina. El prevedea, de asemenea înființarea unor forțe de menținere a păcii responsabile de asigurarea încetării focului și a securității. Aceste forțe constau din cinci batalioane rusești, trei batalioane moldovenești și două batalioane transnistrene, subordonate unui comandament militar unificat, el însuși sub autoritatea CUC. În conformitate cu articolul 3 din acord, orașul Tighina a fost declarat zonă plasată sub regim de securitate și administrația sa a fost încredințată organelor "de autoadministrare locală [acționând], dacă este cazul, împreună cu Comisia de control". CUC era responsabilă de asigurarea, în colaborare cu poliția și menținerea ordinii publice la Tighina. Articolul 4, prevedea că trupele ruse staționate pe teritoriul Republicii Moldova, să respecte cu strictețe neutralitatea, în timp ce articolul 5 interzicea aplicarea oricărei sancțiuni sau blocaje și a stabili drept obiectiv înlăturarea tuturor obstacolelor la libera circulație a mărfurilor, serviciilor și persoanelor. Măsurile prevăzute în prezentul acord au fost definite ca fiind "o parte foarte importantă a reglementării conflictului prin mijloace politice" (articolul 7).

22. La data de 29 iulie 1994, Moldova a adoptat o nouă Constituție. Aceasta a inclus, în special, neutralitatea țării, care interzice staționarea trupelor din alte state pe teritoriul său și posibilitatea de acordare a unei forme

de autonomie, în special în localitățile situate pe malul stâng ale râului Nistru. Articolul 13 din Constituție prevede că limba națională este moldovenească, scrisă cu alfabetul latin.

23. De mai multe ori, începând din 1995, autoritățile moldovenești s-au plâns că personalul de GOR și contingentul rus al forțelor de menținere a păcii ale CUC au încălcat principiul neutralității impus de acordul de încetare a focului și în special faptul că transnistrenii ar fi obținut asistență suplimentară militară de la GOR. Aceste acuzații au fost puternic negate de către autoritățile ruse. În afară de aceasta, delegația moldovenească a CUC au susținut că transnistrenii au creat în zona de securitate posturi noi militare și puncte de control vamal cu încălcarea acordului de încetare a focului. În hotărârea Ilașcu și alții, Curtea a constatat ca stabilit, pe baza dovezilor conținute în înregistrările oficiale ale CUC, că în diferite zone ale Transnistriei aflate sub controlul forțelor de menținere a păcii ale Federației Ruse de exemplu, Tighina forțele separatiste transnistrene au acționat încălcând acordul de încetare a focului.

24. La 08 mai 1997, dl. Petru Lucinschi, Președintele Republicii Moldova și dl. Smirnov, "președinte al RMN", au semnat la Moscova un memorandum de stabilire a bazele normalizării relațiilor dintre Republica Moldova și Transnistria ("Memorandumul din 1997 "). El prevedea că deciziile cu privire la Transnistria trebuiau luate de comun acord, competențele partajate și delegate și garanțiile acordate reciproc. Transnistria trebuia să poată să participe în desfășurarea politicii externe a Republicii Moldova referitor la problemele legate de propriile interese, iar definirea acestor probleme trebuiau stabilite de comun acord. Transnistria va avea dreptul de a stabili în mod unilateral și menține contacte internaționale în domeniile economic, științific, tehnic, cultural și altele stabilite de comun acord. Părțile s-au angajat să soluționeze conflictele prin negociere, cu asistența, după caz, a Federației Ruse și Ucrainei, state garant ai respectării acordurilor încheiate, precum și cu sprijinul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și Comunitatea Statelor Independente (CSI).Memorandumul din 1997 a fost contrasemnat de către reprezentanții statelor garant, și anume dl Elțin pentru Federația Rusă și Leonid Kucima pentru Ucraina, precum și domnul Helveg Petersen, președinte al OSCE.

25. În noiembrie 1999, a avut loc summit-ul al 6-a al OSCE de la Istanbul. Cu această ocazie, cincizeci și patru state membre ale Organizației au semnat Carta pentru securitate în Europa și Declarația de la Summitul de la Istanbul, și treizeci de țări, inclusiv Republica Moldova și Rusia au semnat Acordul privind adaptarea Tratatului privind Forțele Armate Convenționale în Europa ("Tratatul FACE Adaptat").Tratatul FACE adaptat special, reprezintă principiul conform căruia trupele străine nu, pot staționa pe teritoriul Republicii Moldova, fără consimțământul acestui stat. Acordul Federației Ruse de a se retrage din Transnistria (unul din "angajamentele de la Istanbul"), este înregistrat într-o anexă la Actul final al Tratatului FACE

Adaptat. În plus, în paragraful 19 din Declarația Summitului de la Istanbul, se remarcă, printre altele, angajamentul Federației Ruse să își retragă trupele din Transnistria până la sfârșitul anului 2002:

« 19. Reamintind deciziile reuniunilor la nivel înalt de la Budapesta și Lisabona, precum și de la reuniunea ministerială de la Oslo, reiterăm faptul că ne așteptăm la o retragere rapidă, ordonată și completă a trupelor ruse din Republica Moldova. În acest sens, salutăm progresul recent realizat în ceea ce privește eliminarea și distrugerea echipamentelor militare ruse stocate în regiunea transnistreană a Republicii Moldova și finalizarea distrugerii munițiilor netransportabile.

Salutăm angajamentul Federației Ruse de a finaliza până la sfârșitul anului 2002 retragerea forțelor ruse de pe teritoriul Republicii Moldova. Salutăm, de asemenea, angajamentul Republicii Moldova și OSCE de a facilita acest proces în limitele capacităților lor respective, până la termenul convenit.

Reamintim că o misiune internațională de evaluare este gata de a merge fără întârziere, și a examina retragerea și distrugerea munițiilor ruse și armamentului. În scopul de a asigura buna desfășurare a procesului de retragere și distrugere, noi vom însărcina Consiliul Permanent să ia în considerare posibilitatea extinderii mandatului misiunii OSCE în Moldova, pentru a asigura transparența procesului și coordonarea asistenței financiare și tehnice propuse pentru a facilita retragerea și distrugerea. În plus, noi suntem de acord să se exploreze posibilitatea de a crea pentru această asistență financiară internațională voluntară un fond administrat de OSCE. »

În 2002, în timpul unei conferințe ministeriale a OSCE de la Lisabona, Rusiei i-a fost acordată o prelungire de un an pentru retragerea trupelor sale, care ar fi trebuit să fie făcută înainte de sfârșitul anului 2003.

26. Rusia a încălcat angajamentul asumat de ea la summit-ul OSCE de la Istanbul și la Consiliul ministerial de la Lisabona, să își retragă trupele din Transnistria până la sfârșitul anului 2003. În timpul Consiliului Ministerial al OSCE din decembrie 2003, sa dovedit a fi imposibil să se ajungă la o poziție comună cu privire la Transnistria. Declarația emisă cu acest prilej prevede :

« Majoritatea miniștrilor au luat act de eforturile depuse de Federația Rusă pentru a îndeplini angajamentele luate la Summit-ul OSCE de la Istanbul în 1999 de finalizare a retragerii trupelor sale de pe teritoriul Republicii Moldova. Ei au remarcat faptul că un progres real a fost făcut în 2003 cu privire la retragerea / eliminarea unei cantități de muniție și alte echipamente militare aparținând Federației Ruse. Ei au salutat eforturile depuse de către toate statele participante la OSCE care au contribuit la Fondul Voluntar stabilit în acest scop. Ei au fost, cu toate acestea, profund îngrijorați de faptul că retragerea forțelor ruse nu vor fi finalizate până la 31 decembrie 2003. Ei au subliniat că era esențial ca acest angajament să fie executat fără întârziere. »

Statele membre ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) au refuzat să ratifice Tratatul FACE Adaptat până Rusia nu și-a îndeplinit angajamentele de la Istanbul.

D. « Memorandumul Kosak »

27. În 2001, Partidul Comunist a câștigat alegerile și a devenit partidul de guvernământ al Republicii Moldova. Vladimir Voronin, noul președinte

al Republicii Moldova, a început negocieri directe cu Rusia cu privire la viitorul Transnistriei. În noiembrie 2003, Federația Rusă a prezentat o propunere de regulament, "Memorandumul cu privire la principiile de bază ale structurii statului unit" (numit "Memorandum Kozak", numele Politicianul rus Dmitri Kozak, autorul de bază al acestui plan). Memorandumul Kosak propunea dotarea Republicii Moldova cu o nouă structură federală, care ar permite autorităților "RMN" să se bucure de o autonomie substanțială și să asigure reprezentarea lor în noul "parlament federal." Acesta a inclus dispoziții tranzitorii care prevedeau că, până în 2015 legile federale organice ar trebui să fie confirmate cu o majoritate de trei sferturi a membrilor camerei legislative a doua nou-create, compusă din patru reprezentanți ai Găgăuziei nouă ai Transnistriei și treisprezece din prima camera a parlamentului federal nou. Acest dispozitiv ar fi oferit reprezentanților "RMN", din a doua cameră un drept de veto cu privire la orice legislație care afecta întreaga Moldovă până în anul 2015. La 25 noiembrie 2003, cu toate că a exprimat anterior dorința de a accepta aceste propuneri, dl Voronin a decis să nu semneze memorandumul de Kosak.

E. Întărirea controalelor frontaliere și vamale

28. În decembrie 2005, la granița dintre Ucraina și Moldova, a fost înființată Misiunea de Asistență a Uniunii Europene, responsabilă pentru lupta împotriva comerțului ilicit între cele două țări. În martie 2006, ei au început să pună în aplicare un acord vamal din 2003 în conformitate cu care companiile transnistrene implicate în comerțul transfrontalier trebuiau să se înregistreze la Chișinău pentru a obține documente care indicau țara de origine a mărfurilor, în conformitate cu protocoalele Organizației Mondiale a Comerțului. Ucraina s-a angajat să excludă intrarea pe teritoriul său a mărfurilor, fără un astfel de document de export.

29. În ceea ce a fost remarcat ca o reacție la aceste măsuri vamale noi, reprezentanții Transnistriei au refuzat să continue negocierile în formatul "5 +2". În plus, în februarie și martie 2005, "ca răspuns la politica adoptată de către Guvernul Republicii Moldova, în scopul de a agrava situația privind Transnistria", Duma rusă a adoptat rezoluții care invitau guvernul rus să interzică importul de alcool și tutun din Moldova, să aplice tarifele internaționale la exporturile de energie pentru Republica Moldova (cu excepția Transnistriei), precum și să solicite vize pentru cetățenii Republicii Moldova (cu excepția celor care locuiesc în Transnistria), care călătoresc în Rusia.

30. În aprilie 2005, autoritățile ruse au interzis importurile de carne, fructe și legume din Moldova, pe motiv că standardele de igienă nu au fost îndeplinite la producerea acestor mărfuri. Din martie 2006 până în noiembrie 2007, o interdicție asupra importurilor de vin a fost impusă Moldovei. Potrivit Fondului Monetar Internațional, aceste măsuri au avut un efect negativ asupra creșterii economiei moldovenești combinat de la 2 la 3 puncte procentuale anual în perioada 2006-2007.

31. În ianuarie 2005, Viktor Iușcenko a fost ales președinte al Ucrainei. În mai 2005, guvernul ucrainean a prezentat o nouă propunere de soluționare a conflictului transnistrean: "Către o soluționare prin democratizare" (rezumat în raportul Adunării Parlamentare a Consiliului Europei - punctul 64 de mai jos). În iulie 2005, referindu-se la planul ucrainean, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat o lege "Cu privire la principiile de bază ale statutului juridic special pentru Transnistria". Negocierile oficiale au reluat în octombrie 2005, cu participarea Uniunii Europene și Statelor Unite ale Americii în calitate de observatori ("negocierile în formatul 5 +2").

F. Echipamentul și personalul militar rus în Transnistria

32. La 20 martie 1998, un protocol de acord privind proprietatea militară a GOR a fost semnat la Odesa de către domnul Viktor Cernomîrdin, Prim-ministru al Federației Ruse, dl Smirnov, "președinte al RMN". Conform calendarului anexat la Protocol, retragerea și eliminarea anumitor articole, prin explozare sau alte proceduri mecanice, ar fi trebuit să fie finalizate până la 31 decembrie 2001. Retragerea (eliminarea sau transferul) surplusului de muniții și alte echipamente și personal care nu aparțineau forțelor de menținere a păcii ruse trebuia să aibă loc până cel târziu la 31 decembrie 2002. Un anumit număr de trenuri cu echipament militar rusesc au părăsit Transnistria între 1999 și 2002.

33. În octombrie 2001, Federația Rusă și "RMN" au semnat un nou acord privind retragerea forțelor ruse. Acesta a acordat "RMN", în compensație pentru retragerea unei părți a echipamentului militar rus staționat în Transnistria, o reducere de 100 milioane de dolari SUA (USD) la datoriile pentru gazul importat din Federația Rusia și cesiunea de către armata rusă a unei părți din echipamente adecvate pentru uz civil.

34. După cum rezultă dintr-un comunicat de presă a OSCE, la 24 decembrie 2002 autoritățile ruse au evacuat Cobasna de 29 de vagoane care transportau materiale de construcție pentru poduri și bucătării de teren. Același comunicat de presă a preluat, de asemenea, declarația comandantului GOR, generalul Boris Sergheiev, că retragerile recente au fost posibile datorită unui acord încheiat cu transnistrenii, prevăzând că "RMT" să primească jumătate din echipamentele și materialele nemilitare retrase. Generalul Sergheiev a dat ca exemplu retragerea la 16 decembrie 2002 a 77 de camioane, care a fost urmată de transferul a 77 de alte camioane militare ruse în favoarea Transnistriei..

35. Potrivit mărturiilor colectate de Curte în cazul *Ilașcu și alții*, în Transnistria în 2003 mai erau cel puțin 200 000 tone de arme și muniții rusești, în principal la depozitul de la Cobasna, 106 tancuri de luptă, 42 vehicule blindate de luptă, 109 vehicule blindate de transportare a trupelor, 54 vehicule blindate de recunoaștere, 123 tunuri și mortiere, 206 arme antitanc, 226 arme antiaeriene, 9 elicoptere și 1,648 de vehicule de alte tipuri (*Ilașcu și alții*, precitat, § 131). În 2003, Observatorii OSCE controlat și supravegheat retragerea din Transnistria a 11 trenuri de echipament militar rusesc și 31 trenuri care transportau peste 15.000 de tone de muniții. În anul următor, OSCE a subliniat, cu toate acestea, că doar un singur tren care conținea circa 1000 de tone de muniție, părăsise Transnistria.

36. Începând cu 2004, n-a existat nici o retragere controlată de arme rusești și de echipamente din Transnistria. În hotărârea *Ilașcu și alții*, Curtea a constatat că, la sfârșitul anului 2004 mai rămâneau aproximativ 21 000 de tone de muniții, peste 40.000 de arme de calibru mic și armament ușor, precum și aproximativ zece trenuri cu echipament militar diferit. În noiembrie 2006, o delegație a OSCE, căreia i-a fost permis să vadă depozitele de muniții, a raportat că mai mult de 21000 de tone de muniții erau stocate în zona (a se vedea punctul 68 de mai jos). În luna mai 2005, comandantul GOR a raportat că stocurile excedentare de 40.000 de arme de calibru mic și lejere au fost distruse, dar nu a fost autorizat nici un observator independent să meargă la fața locului pentru a verifica aceste afirmații. În observațiile sale livrate în această cauză, guvernul rus susține că cele mai multe arme, muniții și produse militare, au fost eliminate între anii 1991 și 2003, și că mai rămân în depozit doar obuze, grenade de mână, mortare și muniție de calibru mic.

37. Părțile în această cauză sunt de acord că aproximativ o mie de soldați ruși se află în Transnistria, cu misiunea de supraveghere a depozitelor de arme, și că circa 1125 soldații ruși aparținând forțelor de menținere a păcii pe plan internațional sunt staționați în zona de securitate, care se întinde pe 225 km lungime și 12-20 km lățime.

G. Plângerea cu privire la susținerea economică și politică a « RMT » de către Federația Rusă

38. Ar trebui remarcat faptul că, în conformitate cu guvernul rus, evenimentele survenite înainte de criza din școlile din Transnistria sunt străine problemelor ridicate de acest caz.

39. În hotărârea *Ilașcu și alții*, Curtea a considerat că nu a fost contestat faptul că industria de armament, care era unul dintre pilonii economiei transnistrene a fost susținută direct de către companiile rusești, inclusiv Rosvooroujenie (Росвооружение) și Elektromash. Ea a menționat că întreprinderea rusă Iterra a achiziționat uzina metalurgică din Râbnița, cea

mai mare întreprindere din Transnistria, în ciuda opoziției autorităților moldovenești la această operațiune.

40. Potrivit reclamanților, din această cauză, 18% din exporturile de "RMN" sunt destinate în Rusia, și 43,7% din importurile sale, în special resursele energetice provin din această țară. "RMN" ar fi plătit în mai puțin de 5% din gazul consumat de către aceasta. În 2011, de exemplu, Transnistria ar fi consumat 505 milioane USD pentru gaze, dar s-ar fi plătit doar 4% din această sumă (20 milioane USD). Guvernul rus susține că "RMN" nu poate avea datoriile suverane, deoarece nu este recunoscută ca o entitate separată în temeiul dreptului internațional, și că Rusia nu livrează gaz separat pentru Moldova și pentru Transnistria. Factura pentru gazul livrat în Transnistria ar fi în contul Republicii Moldova. Furnizarea de gaze în regiune ar fi organizată prin intermediul companiei ruse de stat Gazprom și societății pe acțiuni Moldovagaz, care ar aparține în comun Moldovei și "RMN". Datoriile Moldovagaz față de Rusia depășesc 1,8 miliarde dolari SUA, inclusiv 1,5 miliarde pentru gazul consumat în Transnistria. Gazprom nu ar putea refuza pur și simplu să furnizeze gaze în regiune, pentru că ar avea nevoie de conductele care traversează Republica Moldova pentru aprovizionarea statelor din Balcani.

41. Potrivit reclamanților, Rusia furnizează, de asemenea, asistență umanitară directă pentru Transnistria, în principal sub formă de contribuții la pensii. Ei adaugă că, potrivit unor surse oficiale ruse, asistența financiară totală prevăzută pentru Transnistria s-a ridicat la 55 milioane dolari pentru perioada 2007-2010. Guvernul Republicii Moldova susține că în 2011 "RMN" a beneficiat de asistență financiară a Rusiei în valoare totală de 20,64 milioane de USD. Potrivit guvernului rus, valoarea asistenței acordate în scopuri umanitare (plata pensiilor și sprijinul pentru mediul școlar, închisori sau spitale) cetățenilor ruși care locuiesc în zonă este perfect transparentă și comparabilă cu asistența umanitară oferită de Uniunea Europeană. Rusia nu numai că oferă asistență persoanelor din Transnistria, dar și locuitorilor din alte regiuni ale Republicii Moldova.

42. Reclamanții susțin de asemenea că circa 120 000 de persoane care locuiesc în Transnistria, au obținut cetățenia rusă, inclusiv mulți lideri ai "RMN". Pentru Curte, aceste informații trebuie să fie comparate cu rezultatele unui sondaj realizat în 2004 de către "Guvernul RMT", potrivit căruia zona controlată de aceasta a avut 555347 de locuitori, dintre care aproximativ 32% au aparținut comunității moldovenești, 30% au fost ruși, 29% ucraineni, precum și procentele mai scăzute aparțineau altor grupuri naționale sau etnice.

H. Criza școlilor și faptele cu privire la cauzele reclamanților

43. Articolul 12 din "Constituția" "RMN" afirmă că limbile oficiale ale "RMN" sunt "moldoveneasca", rusa și ucraineana. În conformitate cu articolul 6 din "Legea privind limbile RMN" (adoptată la 8 septembrie

1992), "moldoveneasca" trebuie, în toate cazurile, să fie scrisă cu alfabetul chirilic. Această "lege" afirmă că utilizarea alfabetului latin ar putea constitui o infracțiune și articolul 200-3 din "Codul cu privire la contravențiile administrative ale RMN" (adoptat la 19 iulie 2002) prevede:

« Orice încălcare a legii RMN privind utilizarea limbilor pe teritoriul RMN de către o persoană care ocupă o poziție în serviciul public sau care lucrează pentru administrația publică, executivă sau asociațiile obștești sau alte organizații, indiferent de statutul său juridic și de capitalul deținut, sau o altă entitate, în cadrul teritoriului RMT (...) este pasibilă de o amendă care nu depășește echivalentul a cincizeci (50) de salarii minime.. »

44. La data de 18 august 1994, autoritățile "RMN", au interzis folosirea grafiei latine în școală. La data de 21 mai 1999, "RMN" a decis că orice școală aparținând unui "stat străin" și care funcționează pe teritoriul "său" trebuie să fie înregistrate de autoritățile "RMN", în caz contrar nu ar fi recunoscută și decăzută din drepturi.

45. La data de 14 iulie 2004, autoritățile din "RMN" au început să ia măsuri pentru închiderea tuturor școlilor care utilizează alfabetul latin. La data adoptării deciziei privind admisibilitatea acestei cauze, doar șase școli din Transnistria utilizau în continuare limbă moldovenească / română și alfabet latin.

1. Catan și alții (cererea nr. 43370/04)

46. Reclamanții sunt optsprezece copii care frecventau școala Evrica din Rîbnița în cursul perioadei respectiv și treisprezece părinți (a se vedea anexa la prezenta hotărâre).

47. Din 1997, școala a fost adăpostită în incinta localurilor din strada Gagarin, construite din fondurile publice ale Moldovei. Aceasta a fost înregistrată la Ministerul Educației al Republicii Moldova, a folosit alfabetul latin și a urmat un program aprobat de acest minister.

48. În urma "deciziei RMN" din 21 mai 1999 (a se vedea punctul 44 de mai sus), școala Evrica a refuzat să se înregistreze pe motiv că ar fi fost obligată să utilizeze alfabetul chirilic și să urmeze un program conceput de către regimul "RMN". La data de 26 februarie 2004, autoritățile "RMN", au atribuit clădirea ocupată de școală "Departamentului de Educație din Rîbnița". În iulie 2004, după închiderea unui număr de școli din "RMN", care a folosit alfabetul latin, elevii, părinții și profesorii școlii Evrica au luat inițiativa de a păzi instituția zi și noapte. La 29 iulie 2004, poliția transnistreană a luat cu asalt școala și a expulzat femeile și copiii care erau acolo. În zilele următoare, poliția locală și oficialii de la "Direcția de Educație din Rîbnița" a efectuat o vizită la părinții elevilor înscriși în școală, cerându-le să își retragă copiii de la această școală și să-i înscrie într-o școală înregistrată de către autoritățile "RMN". Părinților li s-a spus că, dacă aceștia nu cedau atunci ei vor fi concediați de la locurile lor de muncă și chiar decăzuți din drepturile părintești. În urma acestor presiuni, mulți

părinți au retras copiii de la școala respectivă, pentru a-i înscrie în altă parte.

49. La 29 septembrie 2004, în urma intervenției Misiunii OSCE în Moldova, școala a putut să se înregistreze cu școală privată pe lângă "camera de înregistrare din Tiraspol", ca o instituție școlară privată din străinătate, cu toate acestea ea nu și-a putut relua activitatea, din cauza lipsei de localuri. La 02 octombrie 2004, regimul "RMN", a autorizat redeschiderea școlii într-o clădire care a găzduit anterior o grădiniță. Această clădire a fost închiriată de la "RMN" și renovarea acestuia a fost finanțată de statul moldovenesc. Cererilor repetate pe care instituția le-a depus în scopul revenirii în localuri mai mari și mai adaptate din str. Gagarin au fost respinse, deoarece acestea erau deja folosite de către o altă școală. Potrivit reclamanților, clădirea închiriată era inadecvată pentru o instituție de învățământ secundară, de faptul că iluminarea, holurile și sălile de clasă nu erau destul de adecvate și nu existau laboratoare, nici facilități pentru sport. Școala este gestionată de către Ministerul Educației al Republicii Moldova, care plătește salariile profesorilor și oferă materiale educaționale. Se folosește alfabetul latin și se studiază un program moldovenesc.

50. Reclamanții au depus o serie de cereri și reclamații la autoritățile din Federația Rusă. Ministerul Afacerilor Externe al Federației Ruse a răspuns cu declarații publice privind escaladarea generală a conflictului de pe școlile de limbă străină moldovenească / română din Transnistria. Afirmând că problema fundamentală a fost conflictul în curs de desfășurare dintre Republica Moldova și "RMN", departamentul în cauză a atras atenția Republicii Moldova și "RMN" pe faptul că folosirea forței pentru soluționarea litigiului ar putea pune în pericol securitatea în regiune, și ia îndemnat să folosească diferite tipuri de negocieri pentru a ajunge la un acord. De asemenea, reclamanții s-au plâns de situația lor autorităților moldovene.

51. Școala a devenit ținta unei campanii sistematice de vandalism, inclusiv geamuri sparte. Potrivit reclamanților totul a început în anul 2004, iar conform Guvernului Republicii Moldova în toamna anului 2007. La data de 10 aprilie 2008, Ministerul Reintegrării al Republicii Moldova a cerut Re prezentantului Special al Secretarului General al Consiliului Europei să intervină pentru a încerca să oprească atacurile. Reclamanții susțin că copiii erau ținta de intimidare la nivel local din partea populației vorbitoare de limbă rusă și aveau frică să vorbească limba moldovenească în afara școlii.

52. La data de 16 iulie 2008, Ministerul moldovean al Reintegrării a solicitat ajutorul misiunii OSCE în Moldova, la transportul și trecerea "frontierei" "RMN" cu rechizite școlare, materiale de construcție și fonduri pentru plata salariilor profesorilor.

53. Pe parcursul anului școlar 2002-2003, instituția a avut 683 elevi în 2008-2009, numărul lor a scăzut la 345.

2. *Caldare și alții (cererea nr. 8252/05)*

54. Solicitanții sunt douăzeci și șase copii care au frecventat școala Alexandru cel Bun din Tighina, (Bender), în cursul perioadei respective, și șaptesprezece părinți (a se vedea anexa). Școala a fost găzduită în incinta localurilor din strada Kosmodemianskaia care au fost construite cu fonduri publice din Republica Moldova și au fost închiriate de către autoritățile moldovenești. Aceasta a fost înregistrată la Ministerul Educației al Republicii Moldova, a folosit alfabetul latin și a urmat un program aprobat de către ministerul respectiv.

55. La data de 4 iunie 2004, "Ministerul Educației al RMN", avertizează asupra faptului că școala va fi închisă în cazul în care aceasta nu va fi înregistrată la autoritățile sale, precum și faptul că directorul ar putea fi obiectul unor măsuri disciplinare. La 18 iulie 2004, conectarea școlii cu apă și electricitate a fost întreruptă, iar la 19 iulie 2004, administrația școlii a fost informată că ea nu mai putea folosi localul din strada Kosmodemianskaia. Cu toate acestea, profesorii, elevii și părinții, au ocupat clădirea și au refuzat să plece. Poliția transnistreană a încercat în zadar să-și recapete posesia spațiilor, ea a cedat în cele din urmă și s-a retras la 28 iulie 2004. La 20 septembrie 2004, după diferite negocieri cu observatori internaționali, inclusiv reprezentanți ai Consiliului Europei, a fost restabilită conectarea la apă și electricitate.

56. Regimul de "RMN", a autorizat redeschiderea școlii în septembrie 2004, dar în alte localuri închiriate de la autoritățile "RMN". În prezent, instituția folosește trei clădiri situate în cartiere distincte ale orașului. Clădirea principală n-are nici facilități de cantina sau de cercetare sau pentru activități sportive, și nu este deservită de transportul public. Guvernul Republicii Moldova a oferit autobuz școlar și calculatoare, de asemenea, a finanțat renovarea instalațiilor sanitare ale uneia dintre clădiri.

57. Reclamantii au prezentat un număr de cereri și reclamații atât autorităților ruse cât și moldovenești.

58. În 2002-2003, instituția avea 1751 elevi în 2008, iar în 2009, erau 901.

3. *Cercavschi și alții (cererea n° 18454/06)*

59. Reclamantii sunt patruzeci și șase de copii care frecventau în timpul perioadei respective școala Ștefan cel Mare din Grigoriopol, și cincizeci de părinți (a se vedea anexa).

60. În 1996, la cererea părinților și a copiilor lor, școala care urma un program folosind alfabetul chirilic, a făcut o serie de demersuri către autoritățile "RMN", în scopul de a fi autorizați să utilizeze alfabetului latin. După aceasta, "RMN" a organizat între 1996 și 2002 o campanie de articole de presă ostile de intimidare și amenințări din partea poliției. Aceste măsuri au atins punctul lor culminant la 22 august 2002, când poliția transnistreană a luat cu asalt școala și expulzat profesorii, elevii și părinții care erau acolo.

La 28 august 2002, președintele comitetului elevilor a fost arestat, el a fost condamnat la cincisprezece zile de detenție administrativă. După aceste incidente, 300 de elevi au părăsit școala.

61. Drept răspuns la ocuparea clădirii de către regimul "RMN", Ministerul Educației al Republicii Moldova a decis să transfere temporar școala într-o clădire din Doroțcaia, un sat la circa douăzeci kilometri de Grigoriopol și controlat de către Republica Moldova. În fiecare zi, elevii și profesorii erau transportați la Doroțcaia, în autobuze furnizate de către Guvernul Republicii Moldova. Ei au fost supuși la percheziția genților și la controale de identitate de către funcționarii "RMN", după spusele lor ei au suferit, de asemenea în afară de aceasta și acte de hărțuire, cum ar fi scuipat și insulte.

62. Reprezentanții școlii au făcut o serie de demersuri și au raportat despre situația lor la OSCE, Organizația Națiunilor Unite și autorităților ruse și moldovenești. Ca răspuns, autoritățile ruse au îndemnat atât Moldova cât și "RMN" să utilizeze diferite tipuri de negocieri pentru a rezolva conflictul. Cât despre autoritățile moldovene, ele au declarat reclamantilor că nu mai puteau face nimic pentru a-i ajuta.

63. În 2000-2001, școala a avut 709 elevi, în 2008-2009, erau în număr de 169.

II. RAPOARTELE ORGANIZAȚIILOR INTERGUVERNAMENTALE ȘI NON GUVERNAMENTALE

A. Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei

64. La 16 septembrie 2005, Comisia pentru respectarea obligațiilor și angajamentelor de către statele membre ale Consiliului Europei (Comitetul de Monitorizare) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE) a emis un raport privind "funcționarea instituțiilor democratice în Republica Moldova". Secțiunea privind Transnistria stipulează:

« 31. În timpul ultimelor câteva luni au avut loc evoluții foarte importante pe care Adunarea ar trebui să le monitorizeze îndeaproape și să le sprijine cât mai bine posibil.

32. În urma negocierilor diplomatice intense dintre Republica Moldova și Ucraina, președintele ucrainean Viktor Iușcenko a anunțat la Summit-ul GUAM de la Chișinău, la 22 aprilie, o inițiativă din 7 puncte pentru a rezolva conflictul din Transnistria. Noul plan urmărește în primul rând să se stabilească o reglementare durabilă prin democratizarea Transnistriei. Acest lucru va necesita în special :

- Crearea condițiilor pentru dezvoltarea democrației, a societății civile și un sistem pluripartit în Transnistria;

- Organizarea de alegeri libere și democratice în Sovietul Suprem al Transnistriei sub supravegherea Uniunii Europene, OSCE, Consiliului Europei, Rusiei, Statelor Unite și altor țări democratice printre care și Ucraina;

- Transformarea modalităților actuale ale operațiunii de menținere a păcii într-o misiune internațională compusă de observatori militari și civili plasată sub egida OSCE, precum și creșterea numărului de observatori militari ucraineni în regiune;

- Recepția de către autoritățile transnistrene a unei misiuni de monitorizare internațională, cu participarea unor experți ucraineni în cadrul întreprinderilor militar-industriale din regiunea transnistreană;

- Organizarea unei misiuni pe termen scurt a OSCE în Ucraina pentru a monitoriza circulația mărfurilor și a persoanelor peste frontiera dintre Ucraina și Republica Moldova

33. Textul integral al planului ucrainean a fost prezentat la data de 16 și 17 mai, la o reuniune a reprezentanților mediatorilor din Republica Moldova și Transnistria, care a avut loc la Vinița (Ucraina), după ce Secretarul ucrainean al Consiliului de Securitate Dl Piotr Poroșenko, și reprezentantul Președintelui Republicii Moldova, Mark Tkaciuk, au făcut "naveta diplomatică" aproape o lună.

34. Acest plan a stârnit reacții diverse, dar cu precauție pozitive.

35. La data de 10 iunie, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat o declarație privind inițiativa Ucrainei în problema soluționării conflictului din Transnistria, precum și două apeluri, unul cu privire la demilitarizare și altul despre promovarea criteriilor de democratizare a regiunii transnistrene a Republicii Moldova (...).

36. Declarația a salutat inițiativa Președintelui Iușcenko, sperând să devină "un pas esențial către consolidarea unității teritoriale a statului nostru." Parlamentul, cu toate acestea, a regretat faptul că inițiativa Ucrainei nu ia în considerare anumite principii de reglementare importante, în primul rând, retragerea trupelor rusești, dar, de asemenea și demilitarizarea, principiile și condițiile de democratizare a regiunii și instituirea unui control transparent și legal al segmentului transnistrean al frontierei moldo-ucrainene. Acesta îndeamnă comunitatea internațională și Ucraina să depună eforturi suplimentare în acest sens.

37. Parlamentul a criticat, de asemenea, o serie de dispoziții care pot, în opinia sa, "submina suveranitatea Republicii Moldova", inclusiv ideea de participare a Transnistriei în desfășurarea politicii externe a Republicii Moldova și propunerea de a crea un "comitet de conciliere". Parlamentul insistă asupra soluționării conflictului în contextul Constituției Republicii Moldova, prin intermediul unui dialog cu noii lideri aleși în mod democratic în Transnistria. Deci, există unele diferențe între inițiativa Ucrainei și abordarea adoptată de către Republica Moldova pentru a pune planul în acțiune.

38. Mediatorii conflictului transnistrean (OSCE, Rusia și Ucraina), a declarat că planul reprezintă un pas concret înainte pe calea spre o înțelegere. La ultima lor întâlnire, ei au solicitat reluarea dialogului direct și continuu în vederea soluționării conflictului.

39. Poziția Rusiei, cu toate acestea, este mult mai complexă. Este într-adevăr, evident că această țară, din cauza prezenței sale economice și militare și legăturile sale strânse culturale și lingvistice cu Transnistria și populația sa, dorește să-și păstreze o influență puternică asupra teritoriului. Presa a raportat recent existența unui "plan de acțiune pentru menținerea influenței rusești în Republica Moldova", ale cărui detalii sunt ținute secrete. Rusia este încă puternic atașat de "Memorandumul Kozak" din 2003, care a propus ca Republica Moldova să adopte o soluție federală. Republica Moldova, care acceptase practic memorandumul, a refuzat să-l semneze în ultimul moment sub influența occidentală

40. Mai multe semne de tensiune au apărut în ultimele luni. La 18 februarie , de exemplu, Duma de Stat a Federației Ruse a adoptat cu o largă majoritate o rezoluție cerând guvernului rus să pună în aplicare o serie de sancțiuni economice sau de altă natură împotriva Republicii Moldova, cu excepția Transnistriei, dacă autoritățile moldovenești mențin "blocada economică a Transnistriei". Sancțiunile în cauză au inclus o interdicție asupra importurilor de alcool și tutun din Moldova, creșterea prețului de export la nivel mondial de gaze naturale pe piața Federației Ruse pentru Moldova și impunerea de vize cetățenilor moldoveni care intră Rusia.

41. Ambele apeluri adoptate de Parlamentul Republicii Moldova solicita sprijinul Consiliului Europei și, în special, participarea sa activă la democratizarea Transnistriei. În timpul vizitei noastre la Chișinău, interlocutorii noștri au subliniat în mod repetat importanța pe care o acordă expertiza și experiența organizației noastre în această privință. Documentele adoptate de Parlamentul Republicii Moldova au fost oficial prezentate de președintele său Comisiei de Monitorizare "pentru examinare, în cadrul exercițiului de monitorizare pentru Moldova" și pentru "analiză, comentarii și recomandări și în scopul de a aduna idei de la Adunarea parlamentară în vederea democratizării regiunii transnistrene și reglementării definitive a conflictului ».

42. La prima vedere, planul ucrainean ar trebui să fie monitorizat îndeaproape de către Consiliul Europei ca o organizație principală în domeniul democrației, drepturilor omului și statului de drept. Acesta este motivul pentru care Comisia ne-a cerut să ajungem la Kiev, Moscova, București și Bruxelles pentru a ne întâlni cu persoane competente responsabile de planul ucrainean și să ne informați referitor la detaliile sale. Aceste informații vor permite apoi să se propună măsuri specifice pentru participarea efectivă a Adunării la evoluțiile din acest dosar.

43. Există mai multe semne de întrebare cu privire la modul de punere în aplicare a planului ucrainean și condițiile impuse de către Parlamentul Republicii Moldova. Cu toate acestea, având în vedere eșecul tuturor încercărilor diplomatice mai devreme, acest plan are un avantaj important. Acesta combină într-adevăr, eforturile diplomatice și măsurile specifice de democratizare, în Transnistria dar și în Republica Moldova, care trebuie să dea exemplu. Această inițiativă vine la momentul potrivit, de asemenea, pentru că ea coincide cu o mișcare puternică în favoarea integrării europene și democratizării în întreaga regiune

44. Aducându-i-se atingere la integritatea teritorială și suveranitatea sa, Republica Moldova, - dar și Europa în ansamblu - nu mai poate lăsa să existe această "gaură neagră" în spațiul său. Transnistria este centrul tuturor felurilor de trafic ilegal, primul traficul de arme și toate activitățile de contrabanda. Poliția secretă continuă să exercite un control dominant asupra vieții politice; drepturile și libertățile fundamentale sunt limitate

45. Una dintre cele mai dificile probleme este posibilitatea de a organiza alegeri democratice în Transnistria. Pentru aceasta, regiunea are nevoie de partide politice, mass-media și o societate civilă care să acționeze în mod liber. Alegerile locale din 27 martie din Transnistria (alegerile consiliilor locale, sătești, orașenești și raionale cât și a președinților consiliilor sătești și locale), au arătat că nu există încă o opoziție puternică și adevărată în Transnistria. Aceste alegeri au fost, de asemenea, considerate ca un test pentru alegerea membrilor Sovietului Suprem al Transnistriei, în decembrie 2005.

46. Cu toate acestea, ar trebui de remarcat unele evoluții interesante, în special cele care au fost inițiate de către un grup de membri ai Sovietului Suprem condus de vice-președintele Sovietului Evgeny Șevciuk []. Pe 29 aprilie, grupul a luat inițiativa mai multor proiecte ambițioase de modificare a "constituției" transnistrene în vederea consolidării rolului "parlamentului", în raport cu "președintele" și executivul, de

exemplu, recunoscând dreptul său de a refuza să aibă încredere în "miniștri" sau alte persoane oficiale desemnate de "președinte" și dreptul de a controla activitatea și cheltuiala executivului. Unele modificări mai modeste cât și proiectul de lege privind administrația publică locală care să ateste faptul că președinții de raioane "" [districte] și consiliile municipale vor fi aleși prin vot secret, au fost adoptate în primă lectură la 18 mai. Dl Șevciuk sprijină, de asemenea, o inițiativă legislativă de a transforma postul de televiziune oficial al regiunii ("AM TV.") într-un radiodifuziune publică

47. La 22 iunie, Sovietul Suprem a recomandat eliberarea "ministrului" justiției, dl Victor Balala, de către "președintele", dl Smirnov. Dl Balala, care este unul dintre cei mai apropiați aliați ai "președintelui", a decis recent să transfere funcțiile de acreditare a "ministerului său" unei "camere de experți", cu un caracter cvasi lucrativ

48. La 22 iulie, Parlamentul Republicii Moldova a aprobat în a doua lectură Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților de pe malul stâng al Nistrului (Transnistria). Această lege creează o unitate teritorială autonomă care este parte integrantă a Moldovei și poate decide asupra problemelor aflate sub jurisdicția sa, în conformitate cu competențele care îi sunt acordate de către Constituția și legile Republicii Moldova. Ea, de asemenea, prevede că referendumurile locale vor avea loc, în conformitate cu legislația Republicii Moldova, pentru a permite localitățile de pe malul stâng al Nistrului să decidă dacă doresc sau nu fac să parte din unitatea autonomă din Transnistria. »

65. Pe baza acestui raport, APCE a adoptat o rezoluție în care a declarat, printre altele :

« 10. Adunarea salută reluarea negocierilor în urma inițiativei optimiste a Ucrainei de a rezolva conflictul transnistrean în prioritate prin democratizare. Ea speră că actualul format din cinci (care implică Moldova, regiunea transnistreană, Federația Rusă, Ucraina și OSCE (...)) va fi extins, de asemenea, la Consiliul Europei. Aceasta subliniază necesitatea unui control eficient al frontierei dintre Republica Moldova și Ucraina, a stocurilor de arme și producției de armament a uzinelor. Adunarea speră că raportorii săi, având în vedere expertiza lor, să fie implicați în toate aceste abordări.

11. Soluționare conflictului transnistrean trebuie să se bazeze pe principiul intangibil al respectării depline a suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova. Într-un stat de drept, orice soluție este voința exprimată de poporul cu ocazia alegerilor cu adevărat libere și democratice, a căror punere în aplicare aparține autorităților recunoscute pe plan internațional. »

B. Organizația pentru securitate și cooperare în Europa (OSCE)

66. În raportul său din 2004 anual, OSCE a evocat evenimentele din Transnistria, după cum urmează :

« (...)Evenimentul cel mai destabilizator, cu toate acestea, a fost decizia de la jumătatea lunii iulie luată de Transnistria de a închide școlile moldovenești cu predare în grafie latină de pe teritoriul. Ca răspuns, partea moldovenească și-a suspendat participarea sa la negocierile pentru o soluționare politică pentapartită.

Împreună cu mediatorii din Federația Rusă și Ucraina, Misiunea a depus eforturi considerabile de la mijlocul lunii iulie până în toamna pentru a remedia criza școlară și pentru a găsi o soluție aplicabilă. Ea a încercat să dezamorseze tensiunile între părți în ceea ce privește libertatea de circulație a terenurilor agricole și a căilor ferate (...) »

Tot în anul 2004, OSCE de asemenea observa :

« Un singur tren care conține circa 1000 de tone de muniții a părăsit depozitele Grupului Operațional al Forțelor Ruse din Transnistria în anul 2004. Există încă aproximativ 21000 de tone de muniție de retrase și mai mult de 40.000 de arme ușoare și de calibru mic și aproximativ 10 de trenuri de echipament militar diferit. Misiunea a continuat să coordoneze asistența tehnică și asistență financiară furnizată Federației Ruse pentru aceste activități. »

67. În raportul său anual din 2005 OSCE a declarat :

« Misiunea a concentrat eforturile sale asupra relansării negocierilor pentru un acord politic, care a fost blocat din vara anului 2004. Mediatorii din Federația Rusă, Ucraina și OSCE, au avut consultări cu reprezentanți ai Chișinăului și Tiraspolului în lunile ianuarie, mai și septembrie. În cadrul reuniunii din mai, Ucraina a prezentat planul de soluționare a președintelui Viktor Iușcenko intitulat Către o soluționare prin democratizare. Această inițiativă oferă o democratizare a regiunii transnistrene prin alegerea corpului legislativ regional sub controlul comunității internaționale, în același timp cu măsuri de promovare a demilitarizării, transparenței și consolidării încrederii.

În iulie, Parlamentul Republicii Moldova, menționând planul ucrainean, a adoptat o lege cu privire la *principiile fundamentale ale unui statut juridic special al Transnistriei*. În timpul consultărilor desfășurate în luna septembrie la Odesa, Chișinău și Tiraspol au convenit să invite Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii pentru a participa la negocieri în calitate de observatori. Negocierile oficiale au reluat într-un cadru mai larg, în octombrie, după o pauză de 15 luni. O altă rundă de negocieri a avut loc în luna decembrie, în urma reuniunii Consiliului Ministerial al OSCE de la Ljubljana. La 15 decembrie, președinții Ucrainei și Federației Ruse, Victor Iușcenko și Vladimir Putin a emis o declarație comună în care au salutat reluarea negocierilor pentru soluționarea conflictului transnistrean.

În septembrie, președinții Voronin și Iușcenko au solicitat în comun președintelui OSCE în exercițiu să planifice trimiterea unei misiuni de evaluare internațională pentru a analiza condițiile democratice în Transnistria, precum și măsurile necesare pentru a organiza alegeri democratice în regiune. Între timp, misiunea OSCE a desfășurat consultări și analize tehnice cu privire la condițiile de bază care urmează să fie îndeplinite pentru alegeri democratice în regiunea transnistreană, în conformitate cu ceea ce sa propus în planul Iușcenko. În timpul negocierilor din octombrie, președinția OSCE a fost rugată să continue consultările cu privire la posibilitatea de a trimite misiuni de evaluare internațională în regiunea transnistreană.

Împreună cu experții militari ai Federației Ruse și Ucrainei, Misiunea OSCE a finalizat elaborarea unui pachet de măsuri de încredere și de securitate, care a fost prezentat la celor trei mediatori în luna iulie. Misiunea mai apoi a inițiat consultări privind acest pachet cu reprezentanții Chișinăului și Tiraspolului. În timpul negocierilor din luna octombrie, a fost salutată posibilitatea pe care ar oferi-o schimbul reciproc de date militare preconizate pentru unele elemente al acestui ansamblu în vederea progresului pe calea consolidării transparenței . »

Privind problema retragerii militare ruse, OSCE a observat:

« Nu a avut loc nici o retragere a armamentelor și echipament rusesc din regiunea transnistreană în anul 2005. Aproximativ 20.000 de tone de muniții trebuie să fie în continuare retrase. Comandantul grupului operațional al forțelor ruse a raportat în luna mai că stocurile excedentare de 40.000 de arme de calibru mic stocate de către forțele ruse din regiunea transnistreană au fost distruse. OSCE n-a fost autorizată să verifice aceste informații. »

68. În anul 2006, OSCE a raportat după cum urmează :

« Referendumul din 17 septembrie privind "independența" și "alegerile prezidențiale" din Transnistria din 10 decembrie - care nu au fost nici recunoscute, nici supravegheate de către OSCE - au determinat cadrul politic al acestor lucrări de munca (...)

Pentru a stimula negocierile în vederea unui acord, Misiunea a elaborat la începutul anului 2006, niște documente în care se sugerează: o delimitare posibilă a competențelor între autoritățile centrale și regionale, un mecanism de monitorizare a întreprinderilor complexului militaro-industrial transnistrean, un plan pentru schimbul de date militare, precum și o misiune de evaluare a condițiilor și elaborare a recomandărilor pentru desfășurarea alegerilor democratice în Transnistria. Cu toate acestea, partea transnistreană a refuzat să continue negocierile după introducerea în luna martie, a noilor prevederi vamale pentru exporturile transnistrene exporturi și nici n-au fost înregistrate progrese în ceea ce privește, în special, aceste proiecte. Încercările de a depăși acest impas prin intermediul consultărilor între mediatori (OSCE, Rusiei și Ucrainei) și observatorii (Uniunii Europene și Statelor Unite ale Americii), în lunile aprilie, mai și noiembrie, precum și de consultări mediatorilor și observatorilor cu fiecare parte separat în luna octombrie, nu s-au bucurat de succes (...)

La 13 noiembrie, un grup de 30 de șefii de delegații ai OSCE și a membri ai Misiunii OSCE au avut posibilitatea de acces pentru prima dată din martie 2004, la depozitul de muniție al Federației Ruse situat Cobasna, în apropiere de granița dintre Republica Moldova și Ucraina, în nordul Transnistriei. Cu toate acestea, în 2006 nu s-au retras muniții sau echipamente rusești din Transnistria și mai mult de 21.000 de tone de muniții sunt stocate în regiune (...) »

69. Raportul anual pe 2007 a relevat că :

« Mediatorii procesului de soluționare a conflictului transnistrean, și anume Federația Rusă, Ucraina și OSCE, precum și observatorii, inclusiv Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii, s-au întâlnit de patru ori. Mediatorii și observatorii au s-au reunit neoficial cu partea moldovenească și transnistreană pentru o singură dată în luna octombrie. Toate aceste reuniuni au avut, în principal ca scop găsirea unor modalități de a revigora negocierile oficiale în vederea unei reglementări, dar care totuși n-au reluat (...)

Misiunea a remarcat faptul că nu au existat retrageri de muniții ruse sau echipamente în 2007. Fondul voluntar dispune de resurse suficiente pentru a finaliza sarcinile de retragere. »

70. Raportul din 2008 a inclus următorul alineat:

« Președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin, și liderul transnistrean, Igor Smirnov, s-au întâlnit în luna aprilie pentru prima oară în ultimii șapte ani, și apoi din nou pe 24 decembrie. Mediatorii (OSCE, Rusia și Ucraina) și observatorii (UE și SUA) s-au întâlnit de cinci ori. Părțile, mediatorii și observatorii au avut cinci întâlniri neoficiale. În ciuda acestui fapt activitatea diplomatică realizată în deosebi de Misiune, negocierile oficiale în formatul "5 +2" n-au fost reluate și s-au luat (...)

În 2008, n-a avut loc nici o retragere a munițiilor sau echipamentelor rusești din Transnistria. Fondul voluntar dispune de suficiente resurse pentru a finaliza cu succes retragerea. »

Organizațiile internaționale non guvernamentale

71. În raportul său din 17 iunie 2004, intitulat "Moldova: tensiunile regionale în jurul Transnistriei" (Europa Raport nr 157), organizația non-guvernamentală International Crisis Group (ICG) a remarcat (extras din rezumat):

« "Sprijinul Rusiei acordat Republicii Moldovenești Nistrene (RMN), autoproclamată și oficial nerecunoscută, a împiedicat orice soluționare a conflictului și a inhibat progresele înregistrate în Republica Moldova pentru o integrare mai largă în structurile politice și economice europene. În încercările sale recente, în mare parte acțiunea unilaterală a Rusiei de a rezolva conflictul aveau asemănare cu un "război rece". În ciuda unui discurs liniștitor privind relațiile dintre Rusia și UE de cooperare americano-rusă în domeniul soluționării conflictelor și de menținere a păcii în noile state independente ale fostei Uniuni Sovietice (INS), vechile obiceiurile nu se pierd așa ușor. Rusia are o viziune sumbră asupra rolului activ al UE, Statelor Unite sau Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) în soluționarea conflictelor, deoarece mai sunt încă mulți la Moscova care încă percep Moldova ca aparținând sferei de influență geopolitică Rusă.

Rusia n-a avut multe dificultăți la exploatarea instabilității politice și economice din Republica Moldova, în favoarea sa. Deși a acceptat termene concrete pentru retragerea trupelor sale, Rusia a continuat să încetinească pasul încercând să impună o reglementare politică care ar fi permis, prin intermediul unor dispoziții constituționale parțiale să își mențină influența în elaborarea politicii moldovenești și să extindă prezența militară ca o forță de menținere a păcii a. Până în prezent, ea a refuzat să-și folosească influența sa asupra liderilor RMN în favoarea unei atitudini de rezolvare a conflictului capabilă să țină cont de interesele legitime ale tuturor părților

Mediul de afaceri al Ucrainei și Republicii Moldova au devenit adepții utilizării economiei tenebre în RMN în scop personal, participând în mod regulat la exporturi ilegale și alte practici ilegale. Unii au folosit influența politică pentru a preveni, întârzia și împiedica decizii care ar putea să forțeze liderii RMN să negocieze în favoarea eliminării taxelor vamale și a reglementărilor favorabile exporturilor ilegale, la stabilirea granițelor și de control vamal eficace, precum și colectarea de taxe și impozite la nivelul "granițele interne".

Cu sprijinul elitei economice ucrainene, rusești și moldovenești autoritățile RMN au devenit mai decisive. Conștiente de faptul că recunoașterea internațională nu este un viitor apropiat, ele s-au dedicat menținerii unei independențe de facto printr-o confederație vagă cu Republica Moldova. Din păcate, liderii RMT (profitând de contradicțiile dintre sistemele fiscale și vamale ale Republicii Moldova și RMN),

continuă să beneficieze de activitățile economice legale și ilegale, inclusiv de exporturile ilegale, de contrabandă și de fabricarea armamentului.

RMT a devenit un actor instruit având propriile interese și strategii, posedând o marjă de acțiune politică limitată, dar cu o importantă posibilitate de contacte în legăturile economice și de altă natură în Rusia, Republica Moldova și Ucraina. Cu toate acestea, ea mai rămâne în mare măsură dependentă de sprijinul politic și economic al Rusiei, și nu-i place să găsească în dezechilibru în raport cu politica rusa. Interesele rusești și ale [RMN] sunt adesea interdependente, deși în anumite situații, liderii [RMN] au fost capabili să dezvolte și să pună în aplicare strategii pentru a evita presiunea Rusiei, întârzierea negocierilor, subminarea anumitor inițiative și politici rusești folosind dezacordurile existente dintre co-mediatori, precum și mizând pe surse alternative de sprijin extern.

Ultima încercare a Rusiei de rezolvare (Memorandumul Kozak în octombrie-noiembrie 2003) a arătat că influența sa cu siguranță predominantă are limitele sale. Rusia nu este în măsură să avanseze o soluționare fără sprijinul Moldovei și comunității internaționale, inclusiv cel al actorilor-cheie, cum ar fi OSCE, UE și Statele Unite ale Americii. O reglementare politică globală necesită o abordare care poate acoperi diferențele dintre Rusia și alți actori principali, ținând seama de interesele echitabile ale Guvernului Republicii Moldova și RMT

Fără a încerca a se opune Rusiei, atracția gravitațională exercitată de integrarea europeană este puternică în Republica Moldova. Chiar și liderii săi comuniști au subliniat recent necesitatea de a face mai mult pentru a atinge acest obiectiv. Țara a fost în general absentă de pe ecranele radarelor de Vest în timpul ultimului deceniu, cu toate acestea, sprijinul american și european ar trebuie să fie mai demonstrativ pentru a rezista obstacolelor Transnistriei în procesul de negocieri, precum și sprijinului politic și material, al Rusiei adus RMN. Actorii internaționali ar trebui să ajute, de asemenea, Moldova să protejeze frontierele sale proprii de activitățile economice ilegale care mențin Transnistria pe linia de plutire și afectează, de asemenea, vecinii săi europeni.

Conflictul nu poate fi rezolvat decât în măsura în care comunitatea internațională va folosi influența sa asupra Rusiei pe plan bilateral și în cadrul OSCE. Numai atunci se vor putea realiza aspirațiile europene ale Republicii Moldova, cu condiția, ca ea să demonstreze un angajament mai substanțial în favoarea reformei politice, economice și administrative. Dezvoltarea unei strategii globale față de Republica Moldova, Ucraina și Rusia, în cadrul politicii europene a Uniunii Europene extinse ar fi un prim pas necesar. »

72. În raportul său din 17 august 2006 intitulat "Viitorul incert al Moldovei" (Europa Raport nr 175), ICG observa (extras din rezumat:

[Traducerea grefei]

« Cu intrarea României în Uniunea Europeană, prevăzută pentru 2007, UE are o frontieră comună cu Republica Moldova, stat sărac împărțit de un conflict și afectat de corupție și crimă organizată. Liderii din Moldova și-au exprimat dorința de a adera la UE, dar angajamentul lor față de valorile europene este suspect și eforturile de soluționare a conflictului cu regiunea separatistă Transnistria nu i-au permis de a ieși din impasul prejudiciabil care a durat timp de cincisprezece ani. Tinerii au puțină încredere în viitorul țării din care pleacă într-o proporție alarmantă. Pentru ca Republica Moldova să poată deveni un element stabil în vecinătatea UE, ar trebui să existe un angajament Internațional, mult mai puternic, nu numai pentru a rezolva conflictul, ci, de asemenea, pentru a încuraja reformele naționale care dau posibilitatea de a face țara mai atractivă pentru cetățenii săi.

Două inițiative recente ale UE și Ucrainei au crescut speranțele de schimbare tangibilă în balanța de forțe puse în joc în conflictul separatist. Misiunea de Asistență la frontiera UE (EUBAM) lansată la sfârșitul anului 2005 a contribuit la reducerea contrabandei de-a lungul segmentului transnistrean al frontierei dintre Republica Moldova și Ucraina, practică care constituie o sursă importantă de venituri pentru Autoritățile de la Tiraspol, capitala Transnistriei. Punerea în aplicare în paralel de către Kiev a unei regim vamal istoric pentru a ajuta Moldova la reglementarea exporturilor sale transnistrene a slăbit capacitatea întreprinderilor din regiunea separatistă de a opera în afara oricărui control, fapt care a dat o lovitură psihologică crucială.

Cu toate acestea, optimismul născut din ideea că aceste măsuri ar obliga în cele din urmă Transnistria să facă concesii diplomatice era aparent nefondat. Deși EUBAM a obținut rezultate semnificative, în raport cu modestia efectivului de personal și a bugetului său, contrabanda în proporții mari încă mai este pe larg răspândită. Regimul vamal nu a avut un efect decisiv asupra întreprinderilor din Transnistria care rămân a fi capabile, ca și în trecut, să se angajeze legal în afaceri profitabile. În plus, incertitudinea politică la nivel național ridică întrebarea dacă Kievul va continua să pună în aplicare noile reglementări.

Rusia și-a consolidat sprijinul acordat Transnistriei, furnizând acesteia asistență economică și adoptând măsuri de retorsiune împotriva Republicii Moldova, inclusiv un embargo asupra exporturilor de vin, una dintre principalele surse de venit din țară. Moscova refuză să-și retragă trupele din Transnistria, încă din perioada sovietică, a căror prezență îi ajută la menținerea status quo-ului. Cu sprijinul Rusiei, Igor Smirnov, liderul Transnistriei, nu exprimă nici o dorință de compromis în aspirațiile sale de independență. Negocierile dintre cele două părți cu medierea internațională nu aduc la nimic, în ciuda prezenței din 2005 a UE și SUA în calitate de observatori. În timp ce s-a ajuns la un oarecare acord cu privire la nivelul de autonomie acordat în baza unei reglementări, Republica Moldova și-a întărit poziția pentru a face față intransigenței Transnistriei. »

73. În raportul său "Libertatea în lume 2009", organizația Freedom House a făcut următoarele comentarii :

[Traducerea grefei]

« În noiembrie 2003, Republica Moldova a respins, după ce a stârnit proteste publice, un plan de federalizare susținut de Rusia. Ultima sesiune de discuții multilaterale oficiale au eșuat la începutul anului 2006, precum și la referendumul privind Transnistria în septembrie 2006, alegătorii au votat o majoritate covârșitoare în favoarea unei evoluții spre independență cu scopul final de a se uni cu Rusia, dar legitimitatea alegerilor nu a fost recunoscută de către comunitatea internațională și Moldova.

În absența unor negocieri active "5 +2", domnul Voronin a avut discuții bilaterale cu Rusia, și a luat o serie de măsuri pentru a pune în acord politica externă a Republicii Moldova, în conformitate cu Kremlinul. Pe parcurs de o mare parte a anului 2008, el a cerut Rusiei să accepte o propunere în conformitate cu care Transnistriei i s-ar fi conferit o autonomie substanțială în cadrul Republicii Moldova, o prezență solidă și unitară în Parlamentul Republicii Moldova, precum și dreptul de a secesiune, dacă Moldova s-ar uni cu România ; drepturile de proprietate rusești vor fi respectate, iar trupele rusești vor fi înlocuite cu observatori civili. Voronin și-a apărut "consultările" sale separate cu Rusia, prin declararea că orice acord va fi finalizat în formatul "5 +2".

Urgența problemei transnistrene este devine din nou mai ridicată în august 2008, după ce Rusia a avut un scurt conflict cu Georgia și a recunoscut independența celor două regiuni separatiste din această țară. Liderii ruși au declarat că nu aveau intenția de a recunoaște RMN, dar au sfătuit R. Moldova să nu adopte atitudinea agresivă a Georgiei. La rândul său, Guvernul Republicii Moldova a respins orice comparație și a reiterat angajamentul său de a continua negocierile pașnice. Unii experți sunt îngrijorați de faptul că Rusia ar putea impune reglementări stricte Republicii Moldova în cadrul discuțiilor bilaterale iar apoi recunoașterea RMN în caz de respingere a planului.

Relația dintre Igor Smirnov, președintele Transnistriei, și Vladimir Voronin au rămas tensionate pe tot parcursul anului, liderul moldovean a negociat, de fapt, în spatele lui Igor Smirnov și clar exprimat frustrarea sa despre autoritățile RMT. Cei doi s-au întâlnit în aprilie pentru prima dată din 2001, și din nou în luna decembrie. La câteva zile după întâlnirea din aprilie, domnul Traian Băsescu, Președintele României, a ridicat în mod indirect perspectiva unui partaj în care Ucraina ar absorbi Transnistria și România ar anexa Republica Moldova propriu zisă, ceea ce l-a impus pe dl Voronin să-l acuze de sabotarea negocierilor. Între timp, Dmitri Medvedev, președintele Rusiei, sa întâlnit separat cu dl Voronin și Smirnov în cursul anului.

(...)

Drepturile politice și libertățile civile

Locuitorii din Transnistria nu pot alege liderii lor în mod democratic și nu pot participa în mod liber la alegerile din Republica Moldova (...)

Corupția și crima organizată sunt probleme serioase în Transnistria (...)

Sectorul mass-media nu este liber (...)

Libertatea religiei este limitată (...)

Câteva mii de elevi studiază cu siguranță moldovenească folosind alfabetul latin, dar această practică este totuși limitată. Limba moldovenească și alfabetul latin sunt asociate cu susținerea în favoarea unității Republicii Moldova, în timp ce Rusia și alfabetul chirilic sunt considerate a fi scopuri separatiste. Părinții care își trimit copiii la școli care utilizează alfabetului latin, precum și instituțiile înseși, se confruntă sistematic cu acțiuni de hărțuire din partea forțelor de ordine.

Autoritățile aplică restricții severe asupra libertății de întrunire și doar rareori dau permisiunile necesare pentru manifestații publice (...)

Instituțiile judiciare sunt subordonate executivului și în general îndeplinesc voința autorităților (...)

Autoritățile discriminează persoanele de origine moldovenească, care constituie aproximativ 40% din populație. Se estimează că, luați împreună, rușii și ucrainenii etnici reprezintă o mică majoritate, de altfel, nu mai puțin de o treime din locuitorii regiunii sunt titulari de pașapoarte rusești. »

III. DREPTUL INTERNAȚIONAL RELEVANT

A. Texte juridice internaționale cu privire la responsabilitatea statului pentru faptul ilicit

1. *Proiectul de articole a Comisiei de drept internațional cu privire la responsabilitatea statului pentru faptul internațional ilicit*

74. În august 2001, Comisia de drept internațional a adoptat proiectul de articole cu privire la responsabilitatea statului pentru faptul internațional ilicit (« proiectul de articole »). Articolele 6 și 8 ale capitolului II al acestui text enunță :

Articolul 6 – Comportamentul unui organ pus la dispoziția unui stat de către un alt stat

"Comportamentul unui organ pus la dispoziția unui stat de către un alt stat, cu condiția că acest organ acționează în exercitarea prerogativelor de putere publică a statului la dispoziția căruia se află, este considerat un fapt al primului stat în temeiul dreptului internațional. »

Articolul 8 – Comportamentul sub conducerea sau controlul statului

«Comportamentul unei persoane sau unui grup de persoane este considerată un act al statului în temeiul dreptului internațional, dacă persoana sau grupul de persoane, prin adoptarea acestui comportament acționează, de fapt, în conformitate cu instrucțiunile sau directivele sau sub controlul acestui stat. »

2. *Jurisprudența Curții Internaționale de Justiție (CIJ)*

75. În avizul său consultativ privind "*Consecințele juridice pentru state a prezenței continue a Africii de Sud în Namibia (Sud Vestul african) în pofida Rezoluției 276 (1970) a Consiliului de Securitate*", CIJ a declarat ceea ce urmează la subiectul obligației, în temeiul dreptului internațional pentru un stat responsabil de o situație ilegale pentru a-i pune capăt:

« 117. După ce a ajuns la aceste concluzii, Curtea revine acum la consecințele juridice ale statelor pentru prezența continuă de a Africii de Sud în Namibia, în pofida Rezoluției Consiliului de Securitate 276 (1970) a Consiliului de Securitate. Atunci când un organ competent al Organizației Națiunilor Unite a remarcat într-un mod obligatoriu că o situație este ilegală, această constatare nu poate rămâne fără consecințe. Plasată în fața unei astfel de situații, Curtea nu și-ar îndeplini îndatoririle judiciare dacă n-ar declara că există o obligație pentru membrii Organizației Națiunilor Unite, în special, de a pune capăt acestei situații. Despre una dintre deciziile sale, în care ea a spus că o situație a fost contrară unei norme de drept internațional, Curtea a declarat: "Această decizie implică o consecință juridică, cea de a pune capăt situației ilegale » (*CIJ Culegeri 1951*, p. 82).

118. Africa de Sud, căreia îi incumbă responsabilitatea pentru crearea și menținerea unei situații care, în opinia Curții, a fost declarată ilegală în mod corespunzător, este obligată de a-i pune capăt. Ea deci are obligația de a-și retrage administrația de pe teritoriul Namibiei. Atâta timp cât ea lasă să existe această situație ilegală și ocupă teritoriul fără titlu, Africa de Sud atrage după sine răspunderea internațională pentru încălcarea în continuare a unei obligații internaționale. De asemenea, ea rămâne

responsabil pentru orice încălcare a obligațiilor sale internaționale sau a drepturilor poporului Namibian. Faptul că Africa de Sud nu mai are nici un titlu legal de a administra teritoriul n-o eliberează de obligațiile și responsabilitățile sale pe care dreptul internațional i le impune în raport cu alte state, și care sunt legate de exercitarea împuternicirilor sale pe acest teritoriu. Acesta este autoritatea efectivă asupra unui teritoriu, și nu suveranitatea sau legitimitatea titlului, care constituie baza răspunderii statului pentru actele cu privire la alte state.

76. În cauza cu privire la *Aplicarea Convenției privind prevenirea și reprimarea crimei de genocid (Bosnia și Herțegovina c. Serbia și Muntenegru)*, Hotărârea din 26 februarie 2007, CIJ a decis pe problema responsabilității statului după cum urmează:

« 391. Prima întrebare ridicată de acest argument este dacă unui stat poate, în principiu, să-i fie atribuit comportamentul unor persoane - sau grupuri de persoane - care, fără a avea statutul juridic al organelor acestui stat, acționează, de fapt, sub un control atât de îngust acestuia din urmă încât acestea ar trebui să fie considerate ca organe ale acestuia în scopul atribuției necesare angajării răspunderii statului pentru actele ilicite pe plan internațional. Într-adevăr, Curtea a abordat deja această problemă, și a dat un răspuns în principiu, în hotărârea sa din 27 iunie 1986 în cauza privind Activitățile militare și paramilitare în Nicaragua și împotriva acesteia (Nicaragua v. Statele Unite ale Americii d iunie 1986 Americii) (Cu privire la fond, Hotărâre, Rapoartele CIJ 1986, p. 62. 64). La punctul 109 din această hotărâre, Curtea a indicat că ei îi revenea

« stabili dacă legăturile dintre *Contras* și Guvernul Statelor Unite a fost marcată de dependența atât de mult, pe de o parte, și autoritatea de altă parte că ar fi fundamentat din punct de vedere juridic de a echivala *Contras* unui orga al Guvernului Statelor Unite ale Americii sau ca acționând în numele acestui guvern"(pag. 62).

Apoi, examinând faptele în lumina informațiilor de care dispunea, Curtea a observat că "nu [era] stabilit în mod clar că [Statele Unite] exerci[tau] de fapt asupra *contras* în întreaga lor activitate o atare autoritate, astfel încât [s-ar putea] considera ca *contras* care acționează în numele lor "(par. 109), înainte de a concluziona că" elementele de care [aceasta] [dispunea] (...) nu erau suficiente [I] pentru a demonstra [] dependența totală a [Contras] în raport cu ajutorul Statelor Unite ", astfel că" [i-a fost] (...) imposibil de asimilat, din punct de vedere juridic vorbind, forțele *contras* forțelor Statelor Unite "(pag. 63, alin. 110).

392. Rezultă din cele de mai sus că, potrivit jurisprudenței Curții, o persoană, un grup de persoane sau orice altă entitate pot fi asimilate – în scopul puneri în aplicare a răspunderii internaționale - unui organ de stat, chiar dacă o astfel de calificare nu este rezultatul dreptului intern, atunci când această persoană, grup sau entitate este, de fapt, în "dependență completă" a statului, al cărui este, de fapt, un simplu instrument. În astfel de cazuri, trebuie să mergem dincolo de simplul statut juridic simpla, pentru a înțelege realitatea relației dintre persoană care acționează și statul de care este legată atât de strâns încât aceasta apare ca un agent unic: orice altă soluție ar permite statelor să scape de responsabilitatea lor internațională prin alegerea de a acționa prin intermediul persoanelor sau entităților ale căror autonomie pentru ei ar fi o pură ficțiune

393. Cu toate acestea, o astfel de asimilare organelor statului a persoanelor sau entităților cărora dreptul intern nu le conferă acest statut nu poate fi decât excepționale, easă fie stabilit un grad deosebit de ridicat de control al statului asupra

persoanelor sau entităților în cauză, pe care hotărârea menționată anterior a Curții tocmai l-a caracterizat ca o "dependența totală » (...) »

Precizând în același timp că Serbia nu a fost direct responsabilă pentru genocidul care a avut loc în timpul războiului bosniac din 1992-1995, CIJ a concluzionat, cu toate acestea, faptul că Serbia a eșuat în obligația sa pozitivă de a preveni genocidul, în temeiul Convenției cu privire la prevenirea și reprimarea crimei de genocid, de faptul că nu a luat toate măsurile în puterea sa de a preveni genocidul comis la Srebrenica în iulie 1995 și nu l-a transferat pe Ratko Mladic, inculpat pentru genocid și complicitate la genocid, Tribunalului penal Internațional pentru fosta Iugoslavie, în scopul de a fi judecat.

B. Dispozițiile convenționale cu privire la dreptul al educație

1. Declarația universală a drepturilor omului (1948)

77. Articolul 26 al Declarației universale a drepturilor omului enunță :

« 1. Orice persoană are dreptul la învățătură. Învățământul trebuie să fie gratuit, cel puțin în ceea ce privește învățământul elementar și general. Învățământul elementar trebuie să fie obligatoriu. Învățământul tehnic și profesional trebuie să fie la îndemâna tuturor, iar învățământul superior trebuie să fie de asemenea egal, accesibil tuturor, pe bază de merit.

2. Învățământul trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalității umane și întărirea respectului față de drepturile omului și libertățile fundamentale. El trebuie să promoveze înțelegerea, toleranța, prietenia între toate popoarele și toate grupurile rasiale sau religioase, precum și dezvoltarea activității Organizației Națiunilor Unite pentru menținerea păcii.

3. Părintii au dreptul de prioritate în alegerea felului de învățământ pentru copiii lor minori. »

2. Convenția cu privire la lupta contra discriminării în domeniul învățământului (1960)

78. Adoptată de către Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură în cadrul sesiunii a 11-a (octombrie-decembrie 1960), Convenția prevede la articolele sale 1, 3 și 5:

Articolul unu

«1. În sensul prezentei Convenții, termenul de "discriminare" cuprinde orice distincție, excludere, limitare sau preferință care, întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, situație economică sau naștere, are drept obiect sau ca rezultat suprimarea sau alterarea egalității de tratament în ceea ce privește învățământul și mai ales:

a) Înlăturarea unei persoane sau unui grup de la accesul la diversele tipuri sau grade de învățământ;

b) Limitarea la un nivel inferior a educației unei persoane sau a unui grup;

c) Sub rezerva celor stabilite în art. 2 al prezentei convenții, instituirea sau menținerea unor sisteme sau instituții de învățământ separate pentru persoane sau grupuri; sau

d) Plasarea unei persoane sau unui grup într-o situație incompatibilă cu demnitatea umană.

2. În sensul prezentei Convenții, cuvântul "Învățământ" se referă la diverse tipuri și diferite grade de învățământ și cuprinde accesul la Învățământ, nivelul și calitatea sa, precum și condițiile în care este predat. »

Articolul 3

« În scopul de a elimina sau preveni orice discriminare în sensul prezentei Convenții, Statele Participante își iau angajamentul :

a) Sa abroge orice dispoziții legislative și administrative și sa pună capăt oricăror practici administrative care ar comporta o discriminare în domeniul învățământului;

(...) »

Articolul 5

« 1. Statele Participante la prezenta Convenție convin:

a. Ca educația trebuie să urmărească deplina dezvoltare a personalității umane și întărirea respectului drepturilor omului și a libertăților fundamentale și ca ea trebuie să favorizeze înțelegerea, toleranța și prietenia între toate națiunile și toate grupurile rasiale sau religioase, precum și dezvoltarea activităților Națiunilor Unite pentru menținerea păcii; »

3. *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (1966)*

79. Articolul 13 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale dispune:

« 1. Statele părți la prezenta Convenție recunosc dreptul pe care îl are orice persoană la educație. Ele sunt de acord că educația trebuie să urmărească deplina dezvoltare a personalității umane și a simțului demnității sale și să întărească respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. Pe lângă aceasta, ele sunt de acord că prin educație orice persoană trebuie să devină capabilă de a juca un rol util într-o societate liberă, că educația trebuie să favorizeze înțelegerea, toleranța și prietenia între toate națiunile și toate grupurile rasiale, etnice sau religioase și să încurajeze dezvoltarea activităților Națiunilor Unite pentru menținerea păcii.

2. Statele părți la prezenta Convenție recunosc că în vederea asigurării deplinei exercitări a acestui drept:

- a) învățământul primar trebuie să fie obligatoriu și accesibil tuturor în mod gratuit;
- b) învățământul secundar sub diferitele sale forme, inclusiv învățământul secundar tehnic și profesional, trebuie să fie generalizat și să devină accesibil tuturor prin toate mijloacele potrivite și în special prin instaurarea în mod progresiv a gratuității lui;
- c) învățământul superior trebuie să devină accesibil tuturor în deplină egalitate, în funcție de capacitatea fiecăruia, prin toate mijloacele potrivite și în special prin introducerea treptată a gratuității;

- d) educația de baza trebuie încurajată sau intensificată cât mai mult posibil, pentru persoanele care au primit instrucție primară sau care n-au primit-o până la capăt;
- e) trebuie să se urmărească activ dezvoltarea unei rețele școlare la toate nivelurile, să se stabilească un sistem adecvat de burse și să se amelioreze în mod continuu condițiile materiale ale personalului didactic.

3. Statele părți la prezenta Convenție se angajează să respecte libertatea părinților și, atunci când este cazul, a tutorilor legali, de a alege pentru copiii lor instituții de învățământ, altele decât cele ale autorităților publice, dar conforme cu normele minimale pe care le poate prescrie sau aproba statul în materie de educație și de a asigura educația religioasă și morală a copiilor lor în conformitate cu propriile lor convingeri.

4. Nici o dispoziție din prezentul articol nu trebuie interpretată ca aducând atingere libertății indivizilor și persoanelor juridice de a înființa și de a conduce instituții de învățământ cu condiția ca principiile enunțate în paragraful 1 al prezentului articol să fie respectate, iar educația dată în aceste instituții să fie conformă cu normele minimale pe care le poate prescrie statul. »

4. *Convenția internațională cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (1966)*

80. Articolul 5 din Convenția dată a ONU prevede, în partea relevantă, în speță:

« În conformitate cu obligațiile fundamentale enunțate în articolul 2 al prezentei Convenții, statele părți se angajează să interzică și să elimine discriminarea rasială sub toate formele și să garanteze dreptul fiecăruia la egalitate în fața legii fără deosebire de rasă, culoare, origine națională sau etnică, în folosința drepturilor următoare:

(...)

e) drepturi economice, sociale și culturale, în special :

(...)

v. dreptul la educație și la pregătire profesională ; »

5. *Convenția cu privire la drepturile copilului (1989)*

81. Articolele 28 și 29 ale acestei Convenții a Națiunilor Unite enunță:

Articolul 28

«1. Statele părți recunosc dreptul copilului la educație și, în vederea asigurării exercitării acestui drept în mod progresiv și pe baza egalității de șanse, vor urmări în special:

a) să facă învățământul primar obligatoriu și gratuit pentru toți;

b) să încurajeze diferite forme de învățământ secundar, atât general cât și profesional, să le facă deschise și accesibile oricărui copil și să ia măsuri corespunzătoare, cum sunt instituirea gratuității învățământului și acordarea unui ajutor financiar în caz de nevoie;

HOTĂRÎREA CATAN ȘI ALȚII c. MOLDOVEI ȘI RUSIEI

c) să asigure tuturor accesul la învățământul superior, în funcție de capacitățile fiecăruia, prin toate mijloacele adecvate;

d) să facă deschise și accesibile tuturor copiilor informarea și orientarea școlară și profesională;

e) să ia măsuri pentru a încuraja frecventarea școlii cu regularitate și reducerea ratei de abandonare a școlii.

2. Statele părți vor lua toate măsurile corespunzătoare pentru a asigura aplicarea disciplinei școlare într-un mod compatibil cu demnitatea copilului ca ființă umană și în conformitate cu prezenta Convenție.

3. Statele părți vor promova și încuraja cooperarea Internațional în domeniul educației, mai ales cu scopul de a contribui la eliminarea ignoranței și a analfabetismului în lume și de a facilita accesul la cunoștințe științifice și tehnice și la metode de învățământ moderne. În această privință se va ține în special seama de necesitățile țărilor în curs de dezvoltare.»

Articolul 29

« 1. Statele părți sunt de acord că educația copilului trebuie să urmărească:

a) dezvoltarea personalității copilului, a aptitudinilor și capacităților sale mentale și fizice la nivelul potențialului lor maxim;

b) dezvoltarea respectului pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului, precum și pentru principiile consacrate în Carta Națiunilor Unite;

c) dezvoltarea respectului față de părinții copilului, față de identitatea sa culturală, de limba proprie și valorile sale, precum și față de valorile naționale ale țării în care trăiește, ale țării din care eventual este originar și ale civilizațiilor diferite de a sa;

d) pregătirea copilului pentru a-și asuma responsabilitățile vieții într-o societate liberă, în spiritul înțelegerii, păcii, toleranței, egalității între sexe și prieteniei între toate popoarele și grupurile etnice, naționale și religioase și cu persoanele de origine autohtonă;

e) dezvoltarea respectului față de mediul natural.

2. Nici o dispoziție din prezentul articol sau din articolul 28 nu va fi interpretată de o manieră care să aducă atingere libertății persoanelor fizice sau juridice de a crea și dirija instituții de învățământ, cu condiția ca principiile enunțate în paragraful 1 din prezentul articol să fie respectate și ca educația în aceste instituții să fie conformă normelor minimale pe care statul le prescrie.»

ÎN DREPT

82. Reclamanții se plâng de închiderea forțată a școlilor de către autoritățile "RMN" și de măsurile de hărțuire și intimidare acuzând autoritățile că le-au luat împotriva lor, pentru că au ales să continue a instrui, sau să își educe copiii în școli cu predare în limba moldovenească / română. Curtea trebuie să stabilească mai întâi dacă, pe faptele invocate, reclamanții se află sub jurisdicția unuia dintre statele pârâte sau a ambelor, în sensul articolului 1 al Convenției.

I. CU PRIVIRE LA JURISDICȚIE

A. Tezele părților

1. Reclamanții

a) Jurisdicția Republicii Moldova

83. Pentru reclamanți, chiar dacă Moldova nu exercită un control efectiv asupra Transnistriei, această regiune rămâne o parte din teritoriul național și protecția a drepturilor omului continuă să releve aici de responsabilitatea acestui stat.

84. Obligațiile pozitive ale Republicii Moldova în privința lor s-ar situa la mai multe niveluri legate între ele. I s-ar incumba să ia toate măsurile posibile pentru a restabili statul de drept cât și autoritatea sa suverană în Transnistria. Republica Moldova are o obligație pozitivă de a lua toate măsurile posibile pentru a redresa situația reclamanților și a apăra libertatea lor de a studia și de a garanta studierea copiilor lor în școli care utilizează limba națională moldovenească. Deși nu își exercită controlul general asupra Transnistriei, Moldova ar dispune, în domeniile politic și economic de mijloace considerabile pentru a influența asupra relațiilor actuale cu autoritățile "RMN".

b) Jurisdicția Federației Ruse

85. Reclamanții observă că închiderea școlilor au avut loc în 2004, la scurt timp după pronunțarea de către Curtea a hotărârii *Ilașcu și alții* (supra). Potrivit acestora, constatările de fapt care au condus Curtea la concluzia că, în cazul *Ilașcu* Rusia a exercitat o influență decisivă asupra "RMN" sunt valabile și în prezenta cauză.

86. Începând cu anul 2004, nici o retragere controlată de arme rusești și echipamente n-ar fi avut loc. Rusia ar fi încheiat cu liderii "RMN" acorduri secrete în ceea ce privește gestiunea depozitului de arme. Din datele furnizate chiar de guvernul rus ar rezulta că în 2003 erau 2 200 de soldați ruși dislocați în regiune, dar nimic nu ar arăta că această cifră a scăzut în

mod semnificativ. Rusia ar fi justificat prezența lor cu necesitatea de supraveghere a arsenalului de arme. Potrivit reclamantelor, prezența de arme, precum și a militarilor este contrară angajamentelor internaționale asumate de către Federația Rusă. Nu există dovezi care ar atesta o dorință clară de a retrage trupele și armamentul ; din contra declarațiile oficiale din surse rusești ar lăsa să se creadă că retragerea este subordonată unei reglementări politice. Prezența militară rusă menținută ar reprezenta o amenințare latentă de intervenție militară, care ar avea un efect de intimidare asupra Guvernului Republicii Moldova și a oponenților regimului separatist transnistrean.

87. Transnistria ar fi dependentă de importurile de energie din Rusia, precum și de investiții, asistența și comerțul rusesc. Optsprezece la sută din exporturile "RMN" ar fi destinate pentru Rusia, și 43,7% din importurile sale, în special resursele energetice ar proveni din această țară. "RMN" ar fi plătit mai puțin de 5% din gazele naturale consumate de aceasta, dar Rusia nu a luat nici o măsură pentru acoperirea datoriei. În plus, Rusia ar oferi asistență umanitară directă Transnistriei, în principal sub formă de contribuții la pensii, cu încălcarea legislației Republicii Moldova. Potrivit unor surse oficiale ruse, asistența financiară totală prevăzută pentru Transnistria s-ar fi ridicat la 55 milioane dolari în perioada 2007 – 2010.

88. Autoritățile politice ruse consideră Transnistria drept un avanpost al Rusiei. Reclamantii furnizează exemple de declarații făcute de membrii Dumei care sprijină independența "RMN" față de Moldova și evoca apelurile lui Igor Smirnov - președintele "RMT" până în ianuarie 2012 - vizând anexarea Transnistriei la Federația Rusă. În plus circa 120 000 de persoane care locuiesc în Transnistria, au obținut cetățenia rusă. În februarie și martie 2005, "ca răspuns la acțiunile întreprinse de către Guvernul Republicii Moldova, în scopul de a înrăutăți situația cu privire la Transnistria", Duma ar fi adoptat rezoluții invitând guvernul rus să interzică importul de alcool și tutun din Moldova, să aplice tarifele pentru exporturile de energie în Republica Moldova (fără Transnistria), și să solicite vize pentru cetățenii Republicii Moldova (cu excepția celor care locuiesc în Transnistria), care călătoresc în Rusia. Reclamantii citează concluziile Fondului Monetar Internațional că astfel de măsuri ar fi avut asupra creșterii economiei moldovenești un efect negativ combinat de la 2 la 3 puncte procentuale anual, în perioada 2006-2007.

2. Guvernul moldovenesc

a) Jurisdicția Republicii Moldova

89. Guvernul Republicii Moldova susține că, în conformitate cu raționamentul din hotărârea Ilașcu și alții (supra), reclamantii se află sub jurisdicția Republicii Moldova, deoarece, revendicând teritoriul și depunând eforturi pentru a face să se respecte drepturile părților interesate, autoritățile moldovenești au în privința lor obligații pozitive. Guvernul Republicii

Moldova continuă să nu-și exercite jurisdicția sa – în sensul autorității sale și a controlului - asupra teritoriului transnistrean, dar cu toate acestea ea continua să-și îndeplinească obligațiile pozitive stabilite de hotărârea *Ilașcu și alții*. Principala întrebare despre Moldova ar fi cea de a ști în ce măsură o astfel de obligație pozitivă ar putea implica jurisdicția unui stat. Guvernul Republicii Moldova se referă în acest sens la opinia parțial disidentă emisă de Judecătorul Bratza, în *Ilașcu* și la care s-au alăturat judecătorii Rozakis, Hedigan, și Pantiru Thomassen (aviz anexat la hotărârea *Ilașcu și alții*, de mai sus).

b) Jurisdicția Federației Ruse

90. Guvernul Republicii Moldova consideră că, în lumina principiilor enunțate în cauza *Al-Skeini și alții c. Marea Britanie* ([GC], nr. 55721/07, CEDO 2011), că faptele din speță relevă de jurisdicția Federației Ruse, datorită prezenței militare continue a acesteia, care ar fi împiedicat reglementarea conflictului.

91. Guvernul Republicii Moldova nu ar avea acces la depozitul de arme din Cobasna și, prin urmare nu cunoaște valoarea efectivă a armelor deținute de către Federația Rusă în Transnistria. În plus, ar fi dificil să se facă o distincție clară dintre militarii ruși în componența forței de menținere a păcii stabilite de acordul de încetare a focului de Grupul Operațional al Forțelor Rusești ("GOR"), cu sediul în Transnistria pentru paza depozitului de arme. Cu excepția membrilor comandamentului de rang înalt, probabil, recrutați direct din Rusia, mulți soldați obișnuiți din cadrul celor două forțe sunt resortisanți ruși din Transnistria favorabili regimului transnistrean separatist. În cele din urmă, aeroportul militar din Tiraspol ar fi sub control rusesc și autoritățile din "RMN", în mod liber s-ar folosi în mod liber de acesta.

92. Prezența militarilor și a armelor rusești în Transnistria ar împiedică eforturile de soluționare a conflictului și ar contribui la menținerea regimului separatist de la putere. Guvernul Republicii Moldova ar fi dezavantajat și în imposibilitatea de a negocia în mod liber, fără a se confrunța cu amenințarea de suspendare a retragerii militare ruse, după scenariul care sa întâmplat după respingerea "Memorandumului Kozak" de către Moldova (punctul 27 de mai sus). Opunerea "RMT" la retragerea armelor nu ar fi o scuză validă pentru refuzul Rusiei de a retrage sau de a distruge armele, iar guvernul rus nu ar fi justificat să-l accepte sau să-l invoce. Guvernul Republicii Moldova este dispus să coopereze, cu condiția ca aceasta să nu implice condiții excesive cum ar fi cele oferite de "Memorandumul Kozak". În plus, participarea activă a partenerilor internaționali în procesul de negociere ar trebui să contribuie la atenuarea oricărei sarcini excesive pe care modalitățile de distrugerea practică a arsenalului ar putea-o impune Rusiei.

93. Economia "RMN" va fi orientată exportului de mărfuri în Rusia și Ucraina, și nu ar exista legături reale comerciale între "RMN" și Republica

Moldova propriu zisă. Cu toate acestea, aproximativ 20% din populația regiunii ar fi doar din punct de vedere economic activă și regiunea ar supraviețui datorită sprijinului financiar al Rusiei, care ia forma lichidării datoriilor pentru gaze și donațiilor. Astfel, în 2011, "RMN" ar fi primit de la Rusia asistență financiară în valoare totală de 20,640,000 dolari. În 2011, Transnistria, ar fi consumat 505 milioane USD pentru gaze, dar s-ar fi plătit doar 4% din această sumă (20 milioane USD).

94. În cele din urmă, politica "RMN" este în întregime concentrată spre Rusiei și îndepărtată de Moldova. Ar există multe vizite la nivel înalt dintre Rusia și Transnistria, precum și declarații de susținere de la figuri politice din Rusia. Cu toate acestea, situația politică este în continuă evoluție și este dificil de a stabili o stare de lucruri completă.

3. Guvernul rus

a) Jurisdicția Republicii Moldova

95. Guvernul rus n-a formulat observații cu privire la jurisdicția Republicii Moldova în speță.

b) Jurisdicția Federației Ruse

96. Guvernul rus critică modul în care Curtea a definit jurisdicția în hotărârile Ilașcu și alții și Al-Skeini și alții (ambele citate mai sus). Voința statelor contractante, după cum este exprimată în redactarea articolului 1 al Convenției, ar fi fost că în lipsa unei declarații exprese în temeiul articolului 56, jurisdicția fiecărui stat este limitată la granițele ei teritoriale. Alternativ, abordarea adoptată de Curte în *Banković și alții c. Belgia și alte 16 state contractante* ((dec.) [GC], nr. 52207/99, CEDO 2001 XII) ar fi o interpretare mai corectă, în sensul că ea recunoștea că nu poate avea loc o exercitare extrateritorială a jurisdicției decât în circumstanțe excepționale.

Pentru guvernul rus, jurisdicția se poate prelungi în mod excepțional în afara teritoriului în cazul în care un stat contractant exercită asupra unui alt stat un control efectiv, echivalent nivelului de control exercitat asupra propriului său teritoriu, în timp de pace. Această situație ar putea include cazurile în care statul parte este supus la o ocupație lungă și stabilă sau în cazul în care un teritoriu este controlat efectiv de către un guvern legitim considerat ca un organ al statului parte în cauză, în conformitate cu criteriul aplicat de Curtea Internațională de Justiție în *cauza privind Aplicarea Convenției privind prevenirea și reprimarea crimei de genocid (Bosnia și Herțegovina c. Serbia și Muntenegru)* (a se vedea punctul 76 de mai sus). Potrivit guvernului rus, nu se poate de afirmat că Federația Rusă exercită jurisdicția în acest caz, teritoriul fiind controlat de un guvern *de facto*, care nu este nici un organ, nici un instrument al Federației Ruse.

97. Subsidiar, guvernul rus consideră că este necesar să se distingă speța de cauzele precedente, spunând că nimic nu arată să fi avut loc un careva act extrateritorial al autorităților ruse. În schimb, în cazul *Al-Skeini și alții*, de

exemplu, Curtea a statuat că rudele reclamanților relevau de jurisdicția Regatului Unit, deoarece acestea au fost omorâte de soldații britanici. Chiar și în hotărârea *Ilașcu și alții*, Curtea s-ar fi bazat pe două argumente pentru a concluziona că faptele relevau de jurisdicția Federației Ruse : ea ar fi declarat, în primul rând, faptul că "RMN", se găsea sub influența dominantă a Federației Ruse și, în al doilea rând, faptul că reclamanții au fost arestați și predați "RMN" de către soldații ruși. În *Ilașcu și alții*, Curtea și-ar fi întemeiat decizia pe faptul că Federația Rusă a fost direct implicată în arestarea persoanelor în cauză și, după ratificarea Convenției, nu a făcut suficiente eforturi pentru a asigura punerea lor în libertate. În prezenta cauză, nu ar fi nici o legătură de cauzalitate între prezența forțelor ruse din Transnistria, și tratamentul la care sunt supuse școlile reclamanților. Din contra, guvernul rus a încercat să rezolve criza din școli, intervenind în calitate de mediator.

În plus, nu există nici o dovadă că Federația Rusă exercită un control militar sau politic efectiv în Transnistria. Pentru guvernul rus, în cazul în care Curtea ar ajunge la concluzia, în acest caz, despre exercitarea jurisdicției de către Federația Rusă, aceasta ar însemna, în practică, faptul că responsabilitatea acestui stat ar fi angajat în lumina Convenției pentru orice încălcare care ar avea loc în Transnistria, în pofida prezenței militare ruse nesemnificative în regiune. Curtea, prin urmare, ar trebui să tragă concluzia că faptele nu relevă de jurisdicția Federației Ruse, în sensul articolului 1 din Convenție.

98. Guvernul rus nu oferă cifre privind numărul de arme stocate încă în Cobasna în Transnistria. El susține, însă, că cele mai multe arme, muniții și echipamente militare au fost retrase în anii 1991 - 2003. În 2003, după refuzul Guvernului Republicii Moldova de a semna memorandumul privind crearea unui stat moldovenesc unit ("Memorandumul Kosak"), "RMN" ar fi blocat orice retragere. Guvernul rus ar avea nevoie, de asemenea, de cooperarea autorităților moldovene, care au blocat linia de cale ferată care leagă Transnistria cu teritoriul controlat de către Republica Moldova. În prezent, numai obuze, grenade, mortiere și muniție de calibru mic sunt stocate în depozite. Peste 60% din acest material ar trebui să fie distrus la sfârșitul perioadei de garanție ; guvernul rus, cu toate acestea, nu indica nici un moment precis în această privință. În plus, distrugerea ar fi posibilă numai în cazul în care vom ajunge la un acord cu privire la securitatea mediului. Guvernul rus afirmă că, pe de o parte el are obligația de a proteja și apăra arsenalul împotriva furtului, dar că pe de altă parte el este presat să retragă miile de trupe staționate în Transnistria, pentru a păzi acest stoc. În afară de aceasta, un contingent mic, aproximativ 1125 de soldați ruși care aparțin forței de menținere a păcii și negociat pe plan internațional, ar fi dislocat în zona de securitate, care s-ar extinde pe 225 km lungime și 12-20 km lățime. Pentru guvernul rus, prezența a câteva sute de soldați ruși având sarcina de pază a depozitelor militare și asigurarea păcii, în mod clar nu poate fi instrumentul unui control global efectiv în Transnistria.

99. Guvernul rus neagă acordarea unui ajutor economic « RMN ». Cu privire la aprovizionarea cu gaze, el susține că "RMN" nu poate avea datorii suverane, deoarece nu este recunoscută ca o entitate separată în temeiul dreptului internațional, și că Rusia nu livrează gaz separat pentru Moldova și pentru Transnistria. Factura pentru gazul livrat în Transnistria ar fi în contul Republicii Moldova. Furnizarea de gaze în regiune ar fi organizată prin intermediul companiei ruse de stat Gazprom și societății pe acțiuni Moldovagaz, care ar aparține în comun Moldovei și "RMN". Datoriile Moldovagaz față de Rusia depășesc 1,8 miliarde dolari SUA, inclusiv 1,5 miliarde pentru gazul consumat în Transnistria. Gazprom nu ar putea refuza pur și simplu să furnizeze gaze în regiune, pentru că ar avea nevoie de conductele care traversează Republica Moldova pentru aprovizionarea statelor din Balcani. Negocierilor complexe cu privire la restituirea datoriei ar continua între Gazprom și Moldovagaz. În 2003-2004, o soluție ar fi fost propusă: "RMN" permite Rusiei să-și retragă echipamente militare în valoare de 100 milioane USD, în schimb pentru Rusia ar anula suma datoriei la gaz. Cu toate acestea, acest plan n-a fost pus în aplicare, deoarece din acel moment relațiile între Republica Moldova și "RMN" s-ar fi deteriorat și nici una dintre părți nu ar fi fost dispusă să exprime acordul său. Guvernul rus neagă existența unor contracte separate pentru furnizarea de gaze în Moldova și în Transnistria, și, potrivit acestuia, Gazprom nu are capacitatea de a stabili prețuri diferite pentru consumatorii din fiecare regiune a țării. Începând cu anul 2008, Republica Moldova ar fi fost obligată să plătească prețuri europene pentru gaz și n-ar mai beneficia de tarife preferențiale interne.

100. Cu privire la ajutorul financiar, valoarea asistenței acordate în scopuri umanitare (plata pensiilor și sprijinul pentru mediul școlar, închisori sau spitale) cetățenilor ruși care locuiesc în zonă este perfect transparentă și comparabilă cu asistența umanitară oferită de Uniunea Europeană. Rusia nu numai că oferă asistență persoanelor din Transnistria, dar și locuitorilor din alte regiuni ale Republicii Moldova. În plus, guvernul rus neagă sancțiunile economice impuse vreodată Republicii Moldova din cauza poziției sale vizavi de "RMN" și susține că președintele și guvernul, sunt responsabile pentru politica economică, și nu Duma. Restricțiile privind importul de vin din Moldova aplicate din martie 2006 au fost decise după descoperirea unor încălcări ale standardelor sanitare. Importurile de vinuri moldovenești s-ar fi reluat la data de 1 noiembrie 2007, în urma unei expertize. Autoritățile din Federația Rusă consideră Republica Moldova ca stat unitar și nu ar avea acorduri comerciale și economice separate cu Transnistria.

101. Privind problema sprijinului politic, guvernul rus susține că, în temeiul dreptului internațional, chiar dacă s-ar fi demonstrat că Rusia a adus un sprijin politic semnificativ autorităților din "RMN", acesta n-ar stabili răspunderea Rusiei pentru încălcările drepturilor omului comise de către autoritățile respective. Ar fi absurd să spunem, în prezența unui guvern local

investit cu un mandat democratic că orice putere externă care îl susține este responsabilă pentru încălcările drepturilor omului comise de acesta.

B. Aprecierea Curții

1. Principii generale cu privire la jurisdicție în sensul articolului 1 al Convenției

102. Articolul 1 al Convenției dispune:

«„Înaltele Părți Contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în titlul I al [prezentei] Convenții.”

103. Curtea a stabilit un oarecare număr de principii clare în jurisprudența sa cu privire la articolul 1. Astfel, în sensul acestei dispoziții, angajamentul statelor contractante se limitează în a « recunoaște » (în engleză « *to secure* ») persoanelor ce relevă de « jurisdicția » lor drepturile și libertățile enumerate (*Soering c. Regatului-Unit*, 7 iulie 1989, § 86, seria A n° 161 ; *Banković și alții*, decizie citată supra, § 66). « Jurisdicția » în sensul articolului 1 este o condiție *sine qua non*. Exercițarea jurisdicției este o condiție necesară pentru ca un Stat Contractant să fie considerat responsabil pentru acțiunile sau omisiunile care i se impută și care pot avea drept consecință învinuiri cu privire la încălcarea drepturilor și libertăților prevăzute de Convenție (*Ilașcu și alții*, citat supra § 311 ; *Al-Skeini și alții*, citat supra, § 130).

104. Competența jurisdicțională a unui stat, în sensul articolului 1, este în primul rând teritorială (*Soering*, citat supra, § 86 ; *Banković și alții*, decizie citată supra, §§ 61 et 67 ; *Ilașcu și alții*, citat supra § 312 ; *Al-Skeini și alții*, citat supra, § 131). Ea este prezumată ca fiind exercitată în mod normal pe întreg teritoriul statului (*Ilașcu și alții*, citat supra, § 312, și *Assanidzé c. Georgiei* [GC], n° 71503/01, § 139, CEDO 2004-II). Din contra, actele statelor contractante efectuate, care produc efecte în afara teritoriului lor pot, doar în situații excepționale, să fie analizate în exercitarea de către ele a jurisdicției lor în sensul articolului 1 (*Banković și alții*, decizie citată supra, § 67, și *Al-Skeini și alții*, citat supra, § 131).

105. Până în prezent, Curtea a recunoscut o serie de circumstanțe excepționale susceptibile de a transfera exercitarea de către statul contractant a jurisdicției sale în afara granițelor sale. În fiecare caz, doar în legătură cu faptele particulare ale cazului, ar trebui să se precizeze existența unor astfel de circumstanțe care impun și justifică ca Curtea să poată să facă concluzia unei exercitări extrateritoriale a jurisdicției unui stat (*Al-Skeini și alții*, citat supra, § 132).

106. Principiul care dorește ca jurisdicția statului contractant în sensul articolului 1 să fie limitată la propriul său teritoriu cunoaște o excepție atunci când, în urma unei acțiuni militare - legale sau ilegale - statul exercită în practică controlul efectiv asupra unei regiuni situate în afara teritoriului

său național. Obligația de a asigura, într-o asemenea regiune, respectarea drepturilor și libertăților garantate de Convenție rezultă din înfăptuirea unui astfel de control, exercitat în mod direct, prin intermediul forțelor sale armate sau prin intermediul unei administrații locale subordonate (*Loizidou c. Turciei* (excepții preliminare), 23 martie 1995, § 62, seria A n° 310 ; *Cipru c. Turciei* [GC], n° 25781/94, § 76, CEDO 2001-IV ; *Banković și alții*, decizie citată supra, § 70 ; *Ilașcu și alții*, citat supra, §§ 314-316 ; *Loizidou c. Turciei* (fond), 18 decembrie 1996, § 52, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-VI, și *Al-Skeini și alții*, citat supra § 138). Odată ce o atare situație este stabilită, nu este necesar de a determina dacă statul contractant care o deține exercită un control precis asupra politicilor și acțiunilor administrației locale care îi este subordonată. Datorită faptului că el asigură supraviețuirea acestei administrații datorită susținerii sale militare și de alt ordin, acest stat angajează responsabilitatea sa din cauza politicilor și acțiunilor întreprinse de ele. Articolul 1 îl obligă să recunoască pe teritoriul în cauză toate drepturile materiale conținute în Convenție și în Protocoalele adiționale pe care le-a ratificat, și încălcările acestor drepturi îi sunt atribuite (*Cipru c. Turciei*, citat supra, §§ 76-77 ; *Al-Skeini și alții*, citat supra, § 138).

107. Întrebarea de a ști dacă un stat contractant exercită sau nu un control efectiv asupra unui teritoriu din afara granițelor sale este o chestiune de fapt. La luarea deciziei, Curtea se referă în principal la numărul de trupe dislocate de către statul respectiv pe teritoriul în cauză (*Loizidou* (fond), citat supra §§ 16 et 56, et *Ilașcu și alții*, citat supra, § 387). Și alte elemente pot fi luate în considerație, de exemplu, măsura în care sprijinul militar, economic și politic adus de către acest stat administrației locale subordonate îi asigură acestuia o influență și un control în regiune (*Ilașcu și alții*, citat supra, §§ 388-394 ; *Al-Skeini și alții*, citat supra, § 139).

2. Aplicarea acestor principii la faptele din cauză

108. Este necesar, la această etapă să se reamintească faptele principale ale cauzei. Reclamanții sunt copii și părinți care aparțin comunității moldovenești din Transnistria, care se plâng de efectele produse asupra vieții de familie și a educației de către politică lingvistică a autorităților separatiste. Cele mai multe dintre plângerile lor se concentrează pe măsurile luate de către autoritățile "RMN", în 2002 și 2004 pentru punerea în aplicare a deciziilor adoptate cu mai mulți ani înainte vizând interzicerea utilizării alfabetului latin în școli și le impunea tuturor, obligația să se înregistreze și să urmeze un program aprobat de către "RMN" și să folosească alfabetul chirilic. Astfel, la 22 august 2002, poliția "RMN" a expulzat cu forța elevii și profesorii din instituția școlară Ștefan cel Mare din Grigoriopol. Școlii, nu i-a fost permis să se redeschidă în aceeași clădire și a fost ulterior transferată la douăzeci de km distanță, pe teritoriul controlat de Republica Moldova. În iulie 2004, elevii și personalul școlii Evrica din Rîbnița au fost expulzați din instituție. În aceeași lună, școala Alexandru cel Bun din Tighina a fost amenințat cu închiderea și a fost debransată de la apă și energie electrică. La

începutul anului școlar următor, ambele școli au trebuit să se stabilească în localuri mai puțin potrivite și mai puțin echipate situate în orașele lor de origine.

a) Republica Moldova

109. Curtea trebuie să stabilească mai întâi dacă cauza relevă de jurisdicția Republicii Moldova. Ea observă, în acest sens, că cele trei școli implicate sunt amplasate pe teritoriul Republicii Moldova. Este adevărat - astfel după cum a fost recunoscut de către toate părțile - că Moldova nu exercită nici o autoritate asupra părții teritoriului său de la est de Nistru, care este controlată de "RMN". Cu toate acestea, în hotărârea *Ilașcu și alții*, citată anterior, Curtea a statuat că persoanele reținute în Transnistria relevau de jurisdicția Republicii Moldova de faptul că Moldova era statul teritorial, chiar dacă aceasta nu exercita un control efectiv asupra regiunii transnistrene. Obligația care îi revenea Republicii Moldova, în temeiul articolului 1 al Convenției, de "recunoaște[ere] oricărei persoane aflate sub jurisdicția [sa] drepturile și libertățile [definite de Convenție]" se limita totuși, în circumstanțele cauzei, la obligația pozitivă de a lua măsurile care erau în puterea sa și în conformitate cu dreptul internațional, fie ele de ordin diplomatic, economic, judiciar sau de altă natură (*Ilașcu și alții*, citată anterior, § 331). Curtea a ajuns la o concluzie similară în Hotărârea *Ivanțoc și alții c. Moldova și Rusia* (nr. 23687/05, § § 105-111, 15 noiembrie 2011).

110. Curtea nu vede nici un motiv pentru a distinge această speță de alte cauze. Deși Moldova nu exercită un control efectiv asupra acțiunilor "RMN" în Transnistria, faptul că, în temeiul dreptului internațional zona este recunoscută ca parte a teritoriului Republicii Moldova creează pentru ea o obligația prevăzută la articolul 1 al Convenției, de a utiliza toate mijloacele legale și diplomatice de care dispune pentru a continua să garanteze persoanelor care locuiesc în zonă, exercitarea drepturilor și libertăților consacrate în Convenție (*Ilașcu și alții*, citată anterior § 333). Curtea va cerceta în continuare dacă Republica Moldova și-a îndeplinit această obligație pozitivă.

b) Federația Rusă

111. Curtea trebuie să stabilească apoi dacă reclamanții relevă de jurisdicția Federației Ruse. Aceasta are ca punct de plecare faptul că evenimentele principale în speță, și anume episoadele de evacuare forțată, a școlilor au avut loc între august 2002 și iulie 2004. Acești doi ani intră în perioada examinată de către Curte în hotărârea *Ilașcu și alții* (supra), pronunțată în luna iulie 2004. Este adevărat că, în acest caz, Curtea a considerat relevant pentru cercetarea dacă jurisdicția Federației Ruse era angajată, faptul că în 1992. D-nii Ilașcu, Leșco, Ivanțoc și Petrov-Popa au fost arestați, reținuți și supuși la rele tratamente de către soldați ai Armatei a 14-a, care mai apoi i-au predat la "RMN". Curtea a statuat că, deși aceste acte erau anterioare dății ratificării Convenției de către Federația Rusă (5

mai 1998), ele erau parte a unui lanț continuu și neîntrerupt de responsabilitate din partea Federației Ruse privind soarta prizonierilor. Curtea a adăugat că, în contextul acestui lanț de responsabilitate, autoritățile Federației Ruse, în timpul revoltei din Transnistria, în 1991-1992, au contribuit atât militar cât și politic la crearea unui regim separatist (*Ilașcu și alții*, citată mai sus, § 382). În plus, ea a estimat că, în perioada cuprinsă între luna mai 1998, perioada de ratificare a Convenției de către Federația Rusă, și mai 2004, perioada adoptării hotărârii de către Curte, "RMN" a supraviețuit datorită sprijinului militar, economic, financiar și politic furnizat de Federația Rusă, și a continuat să se afle sub autoritatea efectivă, sau cel puțin sub influența decisivă a Rusiei (*ibid.*, § 392). Curtea a concluzionat că reclamanții relevau de "jurisdicția" Federației Ruse în sensul articolului 1 al Convenției (*ibid.*, § § 393-394)

112. Având în vedere că ea a avut deja ocazia să concluzioneze că unele evoluții în Transnistria în timpul perioadei în cauză au relevat de jurisdicția Federației Ruse, Curtea consideră că acum îi revine guvernului rus să stabilească faptul că Rusia nu și-a exercitat jurisdicția în Transnistria, în perioada evenimentelor denunțate de reclamanți în prezenta cauză.

113. Guvernul rus contestă faptul că Rusia exercita jurisdicția sa în Transnistria în timpul perioadei relevante. El crede că prezenta cauză se distinge clar de la cauza *Ilașcu și alții*, citată anterior, în care Curtea a concluzionat că anume soldații ruși inițial au arestat și pus în detenție reclamanții, cât și de cauza *al-Skeini și alții*, citată anterior, de asemenea, în care a considerat că jurisdicția Regatului Unit era angajată în privința civililor irakieni, omorâți în timpul operațiunilor de securitate organizate de către soldații britanici.

114. Curtea reamintește că ea a afirmat că un stat poate, în împrejurări excepționale, să exercite jurisdicția extrateritorială prin afirmarea, prin intermediul agenților săi, a autorității și controlului asupra unui sau mai multor persoane, astfel cum a avut loc, de exemplu, în cazul *al-Skeini și alții* (citată mai sus, § 149). Cu toate acestea, ea a spus, de asemenea, că poate exista exercitarea extrateritorială a jurisdicției de către un stat atunci când, ca urmare a acțiunii militare - fie legală sau ilegală - statul exercită un control efectiv al unei zone situate în afara teritoriului său (punctul 106 de mai sus). Curtea admite că nu există nici o dovadă că agenții ruși au fost implicați direct în acțiunile împotriva școlilor reclamanților. Cu toate acestea, întrucât reclamanții susțin că Rusia a exercitat un control efectiv asupra "RMN" în timpul perioadei relevante, ea trebuie să se verifice dacă într-adevăr era așa sau nu.

115. Guvernul rus susține că Curtea nu poate concluziona asupra exercitării de către Rusia a unui control efectiv decât doar în cazul în care consideră că "guvernul" din "RMN" poate fi considerat un organ al statului rus, în conformitate cu abordarea adoptată de către Curtea Internațională de Justiție în *cauza privind aplicarea Convenției privind prevenirea și reprimarea crimei de genocid (Bosnia și Herțegovina c. Serbia și*

Muntenegro) (a se vedea punctul 76 de mai sus). Curtea reamintește că, în această cauză, Curtea Internațională de Justiție a trebuit să determine când unui stat i-ar putea fi atribuit comportamentul unei persoane sau a unui grup de persoane, astfel încât el ar putea fi considerat responsabil în temeiul dreptului internațional pentru comportamentul în cauză. Or, în prezenta cauză, Curtea este chemată să răspundă la o altă întrebare, cea de a ști dacă faptele invocate de către un reclamant relevau de jurisdicția unui stat pârât, în sensul articolului 1 al Convenției. Așa după cum se arată în expunerea scurtă a jurisprudenței Curții de mai sus, criteriile pentru stabilirea existenței "jurisdicției" în sensul articolului 1 din Convenție nu au fost niciodată asimilate criteriilor care să permită stabilirea responsabilității unui stat pentru un act internațional ilicit în temeiul dreptului internațional.

116. În circumstanțele speței, Curtea trebuie să stabilească dacă, în fapt, Rusia a exercitat un control efectiv asupra "RMN" în timpul perioadei din august 2002 până în iulie 2004. În acest scop, ea se va baza pe toate elementele care i-au fost furnizate sau, în caz de necesitate, pe elementele culese din oficiu (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Saadi împotriva Italiei*. [GC], nr 37201/06, § 128, CEDO 2008).

117. Guvernul rus susține că prezența sa militară în Transnistria în timpul perioadei relevante a fost nesemnificativă: aceasta s-ar fi limitat la circa 1000 de soldați GOR pentru a supraveghea arsenalul de la Cobasna, peste 1125 de soldați staționați în cadrul zonei de securitate a forțelor de menținere a păcii negociate la nivel internațional. În hotărârea *Ilașcu și alții* (citată mai sus, § 131), Curtea a constatat că în anul 2002 existau aproximativ 1500 de membri ai GOR care asigurau paza arsenalului.

Numărul de soldați ruși nu este contestat de celelalte părți la procedură (a se vedea punctul 37 de mai sus). În ceea ce privește depozitul de arme de la Cobasna, este imposibil de a determina exact mărimea și conținutul său în perioada cuprinsă între 2002 și 2004, deoarece guvernul rus nu a furnizat Curții informațiile detaliate solicitate de aceasta, și nici unui observator independent nu i sa permis să meargă acolo. Cu toate acestea, în hotărârea menționată (ibid.), Curtea a făcut referire la elemente conform cărora în anul 2003, GOR dispunea de cel puțin 200,000 de tone de echipament militar și de muniții, în Transnistria cât și de 106 tancuri de luptă, 42 vehicule blindate de luptă, 109 vehicule blindate de transportare a trupelor, 54 vehicule blindate de recunoaștere, 123 tunuri și mortiere, 206 arme antitanc, 226 arme antiaeriene, 9 elicoptere și 1,648 de vehicule de alte tipuri.

118. Curtea admite că în anii 2002-2004 armata rusă staționată în Transnistria a scăzut în mod semnificativ (*Ilașcu și alții*, citată mai sus, § 387) și era modestă în raport cu suprafața teritoriului. Cu toate acestea, așa cum sa constatat în hotărârea *Ilașcu și alții* (ibid.), importanța militară a armatei ruse în regiune și rolul său descurajant au rămas, având în vedere ponderea arsenalului de la Cobasna. În plus, cu referință atât la arme și

trupe, Curtea consideră că există o legătură importantă între contextul istoric și situația în timpul perioadei examinate în speță. Nu trebuie de uitat faptul că, în hotărârea *Ilașcu și alții* Curtea a afirmat că separatiștii nu au putut să vină la putere în 1992, decât cu sprijinul armatei ruse.

Arsenal de la Cobasna a aparținut inițial Armatei a 14-a a Uniunii Sovietice, iar Curtea a constatat ca stabilit dincolo de orice îndoială rezonabilă că, în timpul conflictului armat separatiștii au putut, cu sprijinul personalului Armatei a 14-a, se echipeze echipată dina ceste depozite. De asemenea, Curtea a constatat că transferul în masă în favoarea separatiștilor, de arme și muniții din arsenalul Armatei a 14-a a jucat un rol crucial și a împiedicat armata Republicii Moldova să recâștige controlul asupra Transnistriei. În plus, Curtea a constatat că, de la începutul conflictului mai mulți cetățenii ruși din diferite regiuni, în special cazaci, au venit în Transnistria pentru a lupta alături de separatiști împotriva forțelor moldovenești. În cele din urmă, aceasta a considerat că, în aprilie 1992, armata rusă staționată în Transnistria (GOR) a intervenit în conflict permițând separatiștilor să preia Tighina.

119. Guvernul rus nu a furnizat Curții nici o dovadă din care ar rezulta că aceste constatări enunțate în *Ilașcu și alții* nu sunt fiabile. Întrucât ea a constatat că regimul separatist n-a fost stabilit inițial decât cu sprijinul militar rus, Curtea consideră că menținând pe teritoriul Republicii Moldova arsenalul de arme – și aceasta în cel mai mare secret, și cu încălcarea obligațiilor sale internaționale – cât și o mie de oameni care să-l apere, Rusia a semnalat în mod clar că ea continuă să furnizeze sprijin pentru regimul "RMN".

120. Acest lucru a fost spus mai sus, Curtea a considerat de asemenea, în hotărârea *Ilașcu și alții* că "RMT" a supraviețuit în perioada în cauză, doar prin sprijinul, inclusiv economic, al Rusiei (a se vedea punctul 111 de mai sus). Ea consideră că guvernul rus nu a reușit să demonstreze, așa după cum ar fie de datorita lui, că această constatare a fost eronată. În special, aceasta nu neagă faptul că întreprinderea de stat rusă Gazprom, a furnizat gaze în regiune și că "RMN" a plătit doar o mică parte din gazele naturale consumate, indiferent dacă de era vorba de fiecare gospodărie sau de marile complexe industriale situate în Transnistria, despre care Curtea a constatat că multe aparțineau Rusiei (a se vedea punctele 39-40 de mai sus).

Guvernul rus recunoaște că cheltuiește anual milioane de dolari SUA, în ajutorul umanitar pentru populația din Transnistria, inclusiv plata pensiilor și sprijinul financiar pentru școli, spitale și închisori. Informații - oferite de Guvernul Republicii Moldova, și care n-au fost contestate de guvernul rus - că doar o proporție de aproximativ 20% din populația "RMN" este economic activă, permite de a înțelege mai bine importanța pensiilor rusești și și altor tipuri de asistență pentru economia locală. În cele din urmă, Curtea observă că guvernul rus nu contestă exactitatea cifrelor prezentate de reclamanti în ceea ce privește cetățenia, care au arătat că aproape o cincime

din populația din zona controlată de "RMN" a obținute cetățenia rusă (a se vedea punctele 41-42 de mai sus).

121. Rezumând rezultă că guvernul rus nu a convins Curtea că concluziile la care a ajuns Curtea în 2004 în hotărârea *Ilașcu și alții* (supra) au fost eronate. "RMN" a fost stabilită datorită sprijinului militar rus. Prezența continuă a armelor și militarii ruși din regiune indicau în mod clar liderilor "RMN", Guvernului Republicii Moldova și observatorilor internaționali ca Rusia a continuat să ofere sprijin militar separatiștilor. În plus, populația era dependentă de un furnizarea gratuită de gaze sau puternic subvenționată, de plata pensiilor și altă asistență financiară din partea Rusiei.

122. Curtea confirmă concluziile făcute în hotărârea sa *Ilașcu și alții* (supra) conform cărora din 2002 până în 2004 "RMN" n-ar fi putut continua să existe - rezistând la eforturile depuse de Republica Moldova și actorii internaționali pentru rezolvarea conflictului și restabilirea democrației și statului de drept în regiune – decât datorită sprijinului militar, economic și politic al Rusiei. În consecință, gradul ridicat de dependență al "RMN" de sprijinul Rusiei este un element solid care permite de a considera că Rusia a exercitat un control efectiv și o influență decisivă asupra administrației "RMN" în perioada de criză a școlilor.

123. Rezultă că reclamanții, în speță relevau de jurisdicția Federației Ruse în sensul articolului 1 al Convenției. Curtea trebuie să stabilească acum dacă ei au suferit o încălcare a drepturilor lor protejate de Convenție ne natură să angajeze responsabilitatea statelor pârâte.

II. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 2 AL PROTOCOLULUI NR. 1 LA CONVENȚIE

124. Articolul 2 al Protocolului nr.1 la Convenție dispune :

«Nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire. Statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și al învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice. »

A. Tezele părților

1. Reclamanții

125. Reclamanții susțin că Curtea ar trebui să profite de ocazia care i se prezintă, pentru a dezvolta jurisprudența sa cu privire la articolul 2 din Protocolul nr 1, luând în considerare standardele internaționale privind dreptul la educație, de exemplu, articolul 26 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, articolul 13 § 1 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și articolul 29 §) din Convenția cu privire la drepturile Copilului, care enunță toate că educația trebuie să fie îndreptate către "dezvoltarea deplină a personalității umane." Referindu-se

la hotărârea Timishev c.. Rusia (55,762 nostru / 00 și 55974/00, § 64, CEDO 2005-XII), aceștia susțin că Curtea a mai invocat aceste instrumente pentru a recunoaște importanța educației pentru dezvoltarea copilului. Educație ar avea ca obiect, de asemenea, de a permite individului să funcționeze în societate și de a participa în cadrul ei, în primul rând ca un copil și mai târziu ca un adult. O educație care nu atinge aceste obiective ar risca să împiedice accesul copilului la oportunitățile existente cât și capacitatea sa de a scăpa de sărăcie și să se bucure de alte drepturi fundamentale. Folosirea limbii este intrinsec legată de prioritățile educaționale.

126. Principalele incidente invocate de reclamânți au avut loc între 2002 și 2004, într-un moment când școlile au fost nevoite să închidă ușile lor și apoi să reia activitatea în alte localuri. Reclamânții au depus declarații scrise sub jurământ subliniind impactul pe care l-ar fi avut pentru fiecare dintre ei măsurile luate de către "RMN" împotriva școlilor. În timpul verii anului 2004, școlile au fost închise, ocupate și luate cu asalt de poliția "RMN". Profesorii au fost arestați și reținuți, iar materialele didactice folosind alfabetul latin au fost confiscate și distruse. Unii părinți și-au pierdut locurile de muncă pentru că s-au decis să își trimită copiii la școli cu predarea în limba moldovenească.

127. Situația reclamantilor nu s-ar fi schimbat prea mult de atunci. Legea interzice utilizarea alfabetului latin și este încă în vigoare, precum și o persoană care predă în limba moldovenească / română ar face obiectul hărțuirii și urmărilor penale. În urma incidentelor din 2002 și 2004, mulți părinți au abandonat lupta dusă de aceștia în favoarea educației copiilor lor în limba moldovenească / română. Părinții mai persistenti au fost forțați să accepte faptul că calitatea educației este subminată de lipsa de spații adecvate, lungimea drumului până la școală, lipsa de echipament, lipsa de acces la activități extracuriculare, acte persistente de hărțuire, vandalism împotriva spațiilor școlare și intimidări și insulte. Alternativa oferită de către autoritățile "RMT" elevilor vorbitori de limba moldovenească / română a fost să urmeze studiile în "moldovenească" (moldovenească / română scrisă cu alfabetul chirilic). Or, această limbă nefiind recunoscută în altă parte decât în Transnistria și nefiind folosită chiar și de către administrația "RMT", de materialele didactice erau încă din epoca sovietică, iar posibilitățile de a urma studii superioare sau a găsi un loc de muncă erau reduse.

128. Refuzul autorităților "RMN" de a menține instruirea în limba dominantă și oficială al statului teritorial afectează în mod evident substanța dreptului la educație. În plus, "RMN" nu a încercat să țină cont de populația de etnie moldovenească, permițând accesul liber la școli private, în cazul în care copiii ar fi putut primi educație în propria lor limbă. Reclamânții compara situația lor cu cea a populației grecești din enclavă despre care era vorba în cauza *Cipru c.. Turciei* (Hotărârea [GC], citată mai sus, § 278). În plus, părinții reclamânți se plâng de o încălcare a dreptului lor la respectarea

convingerilor lor filosofice, având în vedere modul în care statul oferă educația, ei menționează în mod specific convingerea lor că interesul superior al copiilor lor este de a primi instruire în limba moldovenească.

129. Pentru reclamanți, Moldova a avut o obligație pozitivă de a lua toate măsurile rezonabile și corespunzătoare, care au fost necesare pentru a menține și pentru a păstra educația în limba moldovenească pe întreg teritoriul său. În ceea ce privește respectarea de către Moldova a acestei obligații pozitive, soarta școlilor care utilizează alfabetul latin nu a fost inclusă printre condițiile de soluționare a conflictului în cadrul negocierilor multilaterale, și nu pare să fi fost o parte din doleanțele adresate autorităților "RMN" și guvernului rus. În plus, oficialii din "RMN" ar putea traversa liber Republica Moldova, în timp ce UE a interzis accesul pe teritoriul său pentru înalții funcționari ai puterii "RMN", și aceasta în special pentru soarta rezervată școlilor utilizând alfabetul latin. În plus, Guvernul Republicii Moldova nu a făcut suficient pentru a permite copiilor să găsească și localuri adecvate școlare și pentru a-i proteja împotriva hărțuirii.

130. Încălcărilor, în speță ar avea o legătură directă și continuă cu instaurarea administrației "RMN" de către Federația Rusă și sprijinul permanent pe care îl aduce. Nu există nici un indiciu că Rusia să fi luat măsuri pentru a preveni încălcările sau să se ridice împotriva lor. În schimb, acesta ar sprijini politica educațională a "RMN", prin oferirea de materiale educaționale pentru școlile de limbă rusă din regiune, prin recunoașterea diplomelor eliberate de școlile de limbă rusă ale "RMN" și prin deschiderea instituțiilor de învățământ superior în Transnistria fără a consulta guvernul Republicii Moldova.

2. *Guvernul moldovenesc*

131. Guvernul Republicii Moldova declară că nu dispune de informații precise privind evoluția situației reclamanților. Acesta confirmă, totuși, că, chiar dacă faza inițială a crizei pare să fi trecut că lucrurile s-au "normalizat", numărul de elevi din fiecare dintre cele trei școli implicate a continuat să scadă. Astfel, numărul de elevi Alexandru cel Bun și Evrica aproape s-au înjumătățit din 2007 până în 2011, în timp ce numărul de elevi de la instituția Ștefan cel Mare re ar fi rămas relativ stabil. În general, numărul de elevi care studiază în limba moldovenească / română din Transnistria ar fi ajuns de la 2545 în 2009 la 1908 în 2011.

132. Guvernul Republicii Moldova susține că a luat toate măsurile rezonabile pentru a îmbunătăți situația, atât în ceea ce privește conflictul transnistrean, în general, și în ceea ce privește sprijinul său instituțiilor de învățământ, în special. Republica Moldova nu s-ar fi conformat, nici susținut, regimul separatist transnistrean. Singurul scop al guvernului moldovean ar fi rezolvarea conflictului, restabilirea controlului său asupra teritoriului și de a restabili aici statul de drept și respectarea drepturilor omului.

133. În ceea ce privește școlile în sine, Guvernul Republicii Moldova a plătit chiria și renovarea spațiilor, salariile cadrelor didactice, materialele educaționale, autocarele și calculatoarele. Conform legislației Republicii Moldova, reclamantii în cauză, așa cum toți sunt absolvenții ai școlilor din Transnistria ar beneficia de avantaje speciale, atunci când acestea încearcă să se înscrie la o universitate sau o instituție de învățământ superior din Republica Moldova. În plus, Guvernul Republicii Moldova a ridicat problema școlilor transnistrene la nivel internațional și a solicitat asistență și mediere internațională, de exemplu, la conferința care a avut loc în Germania, în 2001, sub auspiciile UE și OSCE. Argumentând că aceasta nu are nici autoritatea și nici un control efectiv asupra teritoriului în cauză, el crede că noi nu-i putem cere să facă mai mult pentru a îndeplini obligația pozitivă în ceea ce privește reclamații.

134. Guvernul Republicii Moldova recunoaște că inițiativele întreprinse de către Republica Moldova pentru a îmbunătăți situația reclamanților pot fi considerate ca o recunoaștere implicită a unei încălcări a drepturilor părților. El nu a apăra teza de non-încălcare a dreptului la educație aici, dar solicită Curții să evalueze cu atenție responsabilitatea fiecărui respondent state în această privință.

3. Guvernul rus

135. Guvernul rus, care neaga orice responsabilitate pentru acțiunile "RMN", a prezentat doar observații limitate cu privire la fondul cauzei. Cu toate acestea, el crede că Rusia nu poate fi trasă la răspundere pentru faptele comise de către poliția "RMT", la asaltul spațiilor școlare, sau de debranșarea uneia dintre instituții de la apă și energie electrică decisă de autoritățile locale ale "RMN". În criza școlilor, Rusia ar fi jucat doar rolul de mediator. Împreună cu mediatorii ucraineni și OSCE, ea a încercat să ajute părțile în rezolvarea conflictului. În plus, din septembrie până în octombrie 2004, datorită medierii internaționale, problemele ar fi fost rezolvate, iar elevii celor trei școli ar fi putut relua orele.

B. Aprecierea Curții

1. Principii generale

136. În interpretarea și aplicarea articolului 2 din Protocolul nr. 1, Curtea trebuie să țină seama de faptul că contextul acestui articol rezidă într-un tratat pentru protecția efectivă a drepturilor individuale ale omului și că convenția trebuie să fie înțeleasă ca un tot întreg și interpretată în așa fel încât să promoveze coerența sa internă și armonia dintre diferitele sale dispoziții (*Stec și alții c. Regatului-Unit* (déc.) [GC], nr. 65731/01 și 65900/01, § 48, CEDH 2005-X ; *Austin și alții c. Regatului-Unit* [GC], nr. 39692/09, 40713/09 și 41008/09, § 54, 15 martie 2012). De aici, cele

două teze de la articolul 2 din Protocolul nr 1 ar trebuie înțelese nu doar în lumina unuia din altul, dar, de asemenea, în special, a articolelor 8, 9 și 10 din Convenție care proclamă dreptul oricărei persoane, inclusiv a părinților și copiilor ", la respectarea vieții sale private și de familie" la "libertatea de gândire, de conștiință și de religie" și "libertatea de a primi sau de a comunica informații sau idei "(*Kjeldsen, Busk Madsen și Pedersen c. Danemarca*, 7 decembrie 1976, § 52, seria A n° 23 ; *Folgerø și alții c. Norvegia* [GC], n° 15472/02, § 84, CEDO 2007-III ; *Lautsi și alții c. Italia* [GC], nr. 30814/06, § 60, CEDH 2011 ; vezi de asemenea *Chypre c. Turcia*, citat supra, § 278). În interpretarea și aplicarea articolului în cauză, trebuie de asemenea de luat în considerare, orice regulă și orice principiu de drept internațional aplicabile în relațiile dintre părțile contractante și Convenția ar trebui, în măsura în care este posibil, să fie interpretată în corelație cu alte norme ale dreptului internațional, din care face parte. (*Al-Adsani c. Regatului-Unit* [GC], nr. 35763/97, § 55, CEDO 2001-XI ; *Demir și Baykara c. Turciei* [GC], nr. 34503/97, § 67, CEDO 2008 ; *Saadi c. c. Regatului-Unit* [GC], nr. 13229/03, § 62, CEDO 2008 ; *Rantsev c. Cipru și Rusia*, nr. 25965/04, §§ 273-274, CEDO 2010). Dispozițiile referitoare la dreptul la educație conținute în Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția cu privire la lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului, Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială și Convenția cu privire la drepturile copilului trebuie deci luate în considerare (a se vedea punctele 77-81 de mai sus, a se vedea, de asemenea, *Timishev*, § 64). În cele din urmă, Curtea a subliniat că obiectul și scopul Convenției ca un instrument de protecție a ființelor umane, chemat să înțeleagă și să aplice dispozițiile sale într-un mod de a face garanțiile sale practice și efective (vezi anume *Soering*, citat supra, § 87, et *Artico c. Italiei*, 13 mai 1980, § 33, serie A nr. 37).

137. Angajându-se în prima teză a articolului 2 din Protocolul nr. 1 de a nu "nega dreptul la educație", toate statele contractante garantează în jurisdicția lor, dreptul de acces la școlile existente la un moment dat (Cazul "*Cu privire la anumite aspecte ale regimului lingvistic în învățământul din Belgia c. Belgiei* (fond)., 23 iulie 1968, § § 3 și 4, Seria a, nr. 6). Acest drept de acces nu constituie decât o parte a dreptului la educație conținut în prima teză. Pentru ca acesta să producă efecte utile, este încă necesar, în special, faptul că persoana care este titularul să aibă posibilitatea de a obține un beneficiu din educația primită, și anume, dreptul de a obține, în conformitate normele în vigoare în fiecare stat și într-o formă sau alta recunoașterea oficială a studiilor finalizate (*ibid.*, § 4). În plus, deși termenii articolului 2 din Protocolul nr 1 nu precizează limba în care educația ar trebui să fie furnizată, dreptul la educație ar fi lipsit de sens dacă el n-ar implica pentru titularii săi dreptul de a primi educație în limba națională sau în una dintre limbile naționale, după caz (*ibid.*, § 3).

138. În dreptul fundamental la educație consacrat în prima frază se găsește și dreptul enunțat în a doua frază a articolului. Anume părinților le revine prioritatea de a asigura educarea și instruirea copiilor lor, ca urmare, părinții pot solicita statului de a respecta convingerile lor religioase și filosofice (ibid., § § 3 -5, și *Kjeldsen, Busk Madsen și Pedersen*, citată mai sus, § 52). A doua frază este destinată să garanteze posibilitatea unui pluralism în educație, esențială pentru păstrarea unei "societăți democratice", așa cum este concepută de către Convenție. Această frază implică faptul că statul, în îndeplinirea funcțiilor asumate de el în ceea ce privește educația și învățătura, asigură că informațiile sau cunoștințele incluse în curriculum să fie transmise într-un mod obiectiv, critic și pluralist. I se interzice să urmărească un scop de îndoctrinare care ar putea fi considerat ca nerespectând convingerile religioase și filosofice ale părinților (*Kjeldsen, Busk Madsen și Pedersen*, citată mai sus, § § 50 și 53; *Folgerø și alții*, citată anterior, § 84; *Lautsi și alții*, citată mai sus, § 62).

139. Drepturile prevăzute la articolul 2 din Protocolul nr. 1 se aplică instituțiilor publice și private (a se vedea *Kjeldsen, Busk Madsen și Pedersen*, citată mai sus, § 50). În plus, Curtea a precizat că această dispoziție se aplică la învățământul primar, secundar și superior (*Leyla Şahin c. Turcia* [GC], nr. 44774/98, § § 134 și 136, CEDO 2005 XI).

140. Curtea recunoaște totuși că, deși important, dreptul la educație nu este absolut, ci poate duce la limitări. Acestea sunt implicit acceptate atâta timp cât nu există nici o deteriorare a substanței dreptului, efectiv, dreptul de acces "înseși prin natura sa necesită reglementarea de către stat" (hotărârea "*Cu privire la anumite aspecte ale regimului lingvistic în învățământul din Belgia c. Belgii*", citată mai sus, § 3). Pentru a se asigura că limitările aplicate nu reduc dreptul în cauză în a-i aduce atingere în înseși substanța sa și a-l priva de caracterul său efectiv, Curtea trebuie să se asigure că acestea sunt previzibile pentru justițiabil și tind a fi un scop legitim. Cu toate acestea, spre deosebire de articolele 8 și 11 din Convenție, articolul 2 din Protocolul nr 1 nu obligă Curtea de o enumerare exhaustivă a "scopurilor legitime" (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Podkolzina c. Letonia*, nr. 46726 / 99, § 36, CEDO 2002-II).

În plus, o limitare nu va fi compatibilă cu clauza dată decât doar există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit (*Leyla Şahin*, citată mai sus, § 154). În cazul în care aparține Curții să decidă în ultimă instanță cu privire la respectarea cerințelor Convenției, statele contractante se bucură de o anumită marjă de apreciere în domeniul educației. Această marjă crește în domeniul învățământului și aceasta invers proporțional cu importanța acestei învățături pentru individ și pentru societate în ansamblul său (*Ponomaryovi c. Bulgaria*, nr. 5335/05, § 56, CEDO 2011).

2. Cu privire la întrebarea de a ști dacă a avut loc în spță o încălcare a dreptului reclamanților la învățatură

141. Curtea constată că nici unul, nici altul din Guvernele pârâte nu neagă afirmațiile reclamantelor cu privire la închiderea școlilor. Mai mult decât atât, principalele evenimente din 2002 și 2004 au fost observate și documentate de către un număr de organizații internaționale, inclusiv OSCE (a se vedea punctul 66 de mai sus). Deși școlile au fost ulterior autorizate să-și redeschidă ușile, reclamanții se plâng, de asemenea, că autoritățile "RMN" au rechiziționat clădirile instituțiilor în cauză, care au trebuit să se instaleze în alte localuri mai puțin echipate și mai puțin bine situate.

Reclamanții susțin că au fost ținta unei campanii sistematice de hărțuire și intimidare de către reprezentanții regimului "RMN" și de către persoane fizice. Copiii ar fi fost insultați pe drum spre școală și oprți și percheziționași de către poliția "RMN" și polițiștii de frontieră, care ar fi confiscat manuale cu alfabetul latin găsite de ei. În plus, cele două școli de pe teritoriul controlat de "RMN" au fost ținta unor acte repetate de vandalism. Alternativa, pentru părinții și copiii aparținând comunității moldovenești, era fie de a fi supuși la această hărțuire fie să opteze pentru o școală cu predare în limba rusă, ucraineană sau "moldovenească" adică în limba moldovenească / română scrisă cu alfabetul chirilic. "Moldovenească" nu este nici recunoscută, nici utilizată în altă parte în lume, deși ea a fost una dintre limbile oficiale ale Republicii Moldova în epoca sovietică. Dina ceste considerente, singurele materiale disponibile pentru școlile de limbă "moldovenească", din Transnistria actuală sunt cele din perioada sovietică. Având în vedere lipsa de institute sau universități în limba "moldovenească", copiii de la astfel de școli, dornici să meargă la facultate ar fi fost forțați să învețe un nou alfabet și o limbă nouă.

142. Dacă Curtea constată că este dificil să se stabilească exact ceea ce reclamanții au trăit după redeschiderea școlilor, ea totuși relevă ceea ce urmează. În primul rând, articolul 6 din "legea privind limbile RMT" era în vigoare și utilizarea alfabetului latin era o infracțiune în cadrul "RMN" (a se vedea punctul 43 de mai sus). În al doilea rând, este clar că instituțiile în cauză au trebuit să se mute în clădiri noi: de exemplu, localurile școlii Alexandru cel Bun au fost distribuite în trei clădiri și elevii instituției Ștefan cel Mare au fost obligați să parcurgă zilnic patruzeci kilometri.

În al treilea rând, potrivit cifrelor furnizate de către Guvernul Republicii Moldova, între 2007 și 2011, numărul de elevi din ambele școli rămase pe teritoriul controlat de "RMN" au scăzut cu aproximativ jumătate și numărul de elevi care studiază în limba moldovenească/română pe teritoriul Transnistriei, de asemenea, a scăzut considerabil. Deși se pare că populația din Transnistria îmbătrânește și că moldovenii din regiunea transnistreană au tendința de a emigra (punctele 8 și 42 de mai sus), Curtea constată că diminuarea de 50% a persoanelor care frecventează în școlile Evrica și Alexandru cel Bun este prea puternică pentru a fi explicată prin factorii demografici. Pentru Curte, aceste probe necontestate coroborează cu

esențialul din plângerile formulate în cele optzeci și una declarație sub jurământ în care părinții și elevii reclamânți vorbesc despre hărțuirea constantă suferită de ei.

143. Întotdeauna, școlile în cauză au fost înregistrate la Ministerul Educației al Republicii Moldova, au urmat un program stabilit de către acesta din urmă și efectuat în prima limbă oficială din Moldova. Acesta este motivul pentru Curtea consideră că închiderea forțată a școlilor pe baza "legii RMT cu privire la limbi" (a se vedea punctele 43-44 de mai sus), precum și hărțuirea permanentă au încălcat dreptul elevilor reclamânți de acces la școli care existau la un moment dat, precum și dreptul lor de a primi educație în limba lor națională (punctul 137 de mai sus). Mai mult decât atât, Curtea consideră că măsurile în cauză au constituit o ingerință în dreptul părinților de a asigura copiilor lor o educație și un proces de învățământ în conformitate cu convingerile lor filozofice. După cum s-a menționat mai sus, articolul 2 din Protocolul nr. 1 trebuie să fie interpretat în lumina articolului 8 din Convenție, care protejează dreptul la respectarea vieții private și de familie, în deosebi. Părinții reclamânților în speță doresc ca copiii lor să primească o educație în limba oficială a țării lor, care era, de asemenea, limba lor maternă. În loc de aceasta, ei au fost plasați în poziția jignitoare de a alege între, pe de o parte, să trimită copiii la școlile unde aceștia ar fi dezavantajați prin faptul că îndeplinesc tot procesul de învățământ secundar într-o combinație de limbă/alfabet pe care părinții reclamânți o consideră artificială, care nu este recunoscută oriunde altundeva în lume și implică utilizarea de materiale educaționale elaborat în timpul epocii sovietice și, pe de altă parte, să oblige copiii lor de a face traseuri lungi sau să învețe în localuri care nu îndeplinesc standardele, și să fie supuși unor acte de hărțuire și intimidare.

144. Nimic nu este în dosar care să sugereze că măsurile luate de autoritățile "RMN" împotriva acestor școli au urmărit un scop legitim. Se pare că politica lingvistică a "RMN", așa cum se aplică în aceste școli avea ca scop rusificarea limbii și culturii comunității moldovenești din Transnistria în conformitate cu obiectivele de politică generale urmărite de "RMT", și anume alipirea la Rusia și secesiunea de la Moldova. Având în vedere importanța fundamentală a învățământului primar și secundar pentru dezvoltarea personală și succesul viitor al fiecărui copil, era inacceptabil să se întrerupă educația elevilor în cauză și de a-i forța pe ei și pe părinții lor să facă o alegere atât de dificilă cu singurul scop de înrădăcinare a ideologiei separatiste.

3. Responsabilitatea statelor pârâte

a) Republica Moldova

145. Curtea trebuie să stabilească apoi dacă Republica Moldova și-a îndeplinit obligația de a lua măsuri adecvate și suficiente pentru a asigura

drepturile reclamanților în temeiul articolului 2 din Protocolul nr 1 (punctul 110 de mai sus). În hotărârea *Ilașcu și alții* (citată mai sus, § § 339-340), Curtea a spus că obligațiile pozitive ale Moldovei ca cuprindeau atât măsurile necesare pentru a restabili controlul său asupra teritoriului transnistrean, ca o expresie a competenței sale cât și măsurile pentru a asigura drepturile reclamanților individuali. Obligația privind recâștigarea controlului asupra Transnistriei presupunea, în primul rând, ca Republica Moldova să se abțină de la susținerea regimului separatist și, pe de altă parte, ca ea să acționeze și să întreprindă toate măsurile politice, juridice sau de altă natură pe care le are la dispoziția pentru a restabili controlul său asupra teritoriului respectiv.

146. În ceea ce privește punerea în aplicare a acestor obligații pozitive, Curtea a statuat în hotărârea *Ilașcu și alții* că de la începutul ostilităților în 1991-1992 până la pronunțarea hotărârii (iulie 2004), Moldova a luat toate măsurile care au fost în puterea sa de a restabili controlul său asupra teritoriului transnistrean (*ibid.*, § § 341-345). Or, nimic nu indică că Curtea ar trebui să concluzioneze în mod diferit, în acest prezenta speță.

147. Curtea, de asemenea, a mai spus că, deoarece ea nu a luat toate măsurile aflate la dispoziția sa în cursul negocierilor cu autoritățile "RMN" și Rusia pentru a opri încălcarea drepturilor reclamanților în acest sens, Republica Moldova nu a respectat pe deplin obligația sa pozitivă (*ibid.*, § § 348-352). În prezenta speță, ea consideră totuși că Guvernul Republicii Moldova a depus eforturi considerabile pentru a sprijini reclamanții. Astfel, după rechiziționarea de către "RMN" a clădirilor vechi ale școlilor respective, Guvernul Republicii Moldova a plătit chiria și renovarea localurilor noi, precum și toate echipamentele, salariile personalului și cheltuielile de transport, ceea ce a permis școlilor să continue să lucreze și copiii să-și continue studiile lor în limba moldovenească, deși condițiile erau departe de a fi ideale (a se vedea punctele 49-53, 56 și 61-63 de mai sus).

148. Având în vedere cele de mai sus, Curtea constată că Republica Moldova și-a îndeplinit obligațiile sale pozitive în ceea ce privește reclamanții în acest caz. În consecință, se consideră că nu a existat o încălcare a articolului 2 din Protocolul nr. 1 de către acest stat.

b) Federația Rusă

149. Curtea observă că nu există nici o dovadă a unei implicări directe a agenților ruși la măsurile luate împotriva reclamanților. În mod similar, nu există nici un indiciu că Federația Rusă ar fi intervenit în politica lingvistică a "RMN", în general, sau că ar fi aprobat-o. De fapt, doar datorită eforturilor mediatorilor Rusiei, care acționau în comun cu mediatorii Ucrainei și ai OSCE, autoritățile "RMN" au permis redeschiderea școlilor în calitate de "instituiții școlare private străine" (punctele 49, 56 și 66 de mai sus).

150. Aceasta fiind, Curtea a decis că Rusia a exercitat un control efectiv asupra "RMN" în timpul perioadei în cauză. Având în vedere această concluzie, și în conformitate cu jurisprudența Curții, nu este necesar de a determina dacă Rusia exercită un control precis asupra politicilor și acțiunilor administrației locale subordonate (a se vedea punctul 106 de mai sus). Datorită susținerii sale militare, economice și politice continue aduse "RMT", care nu ar putea supraviețui altfel, responsabilitatea Rusiei este angajată în temeiul Convenției datorită atingerii dreptului reclamanților la învățământ. În consecință, Curtea concluzionează că a existat o încălcare a articolului 2 din Protocolul nr. 1 la Convenției de către Federația Rusă.

III. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 8 AL CONVENȚIEI

151. Articolul 8 al Convenției dispune :

« 1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății și a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora. »

152. Pentru reclamanți, dreptul la respectarea vieții private și de familie garantat de articolul 8 include dreptul de recunoaștere a limbii, ca parte a identității etnice sau culturale. Limba este un mijloc esențial de interacțiune socială și de dezvoltare a identității personale. Aceasta este valabil în special în cazul în care, că și în speță, limba este caracteristica care definește și diferențiază un anumit grup etnic sau cultural. În această cauză, faptul de a împiedica elevii reclamanți să studieze utilizând alfabetul corespunzător propriei lor limbi, aspect esențial al identității lor lingvistice și culturale, ar constitui o atingere directă la drepturile lor în temeiul articolului 8. Această atingere este deosebit de gravă, deoarece impunerea alfabetului străin în mod deliberat ar fi vizat distrugerea patrimoniului lingvistic al populației Republicii Moldova pe teritoriul "RMN" și forțarea acestei populații să adopte o nouă identitate, "rusofilă". În plus, actele de hărțuire și intimidare suferite de elevi, deoarece acestea frecventau școlile la alegerea lor ar fi creat la ei sentimente de umilire și de teamă care ar fi avut un impact semnificativ asupra vieții lor private și vieții lor de familie din cauza presiunilor puternice exercitate asupra lor.

153. Pentru Guvernul Republicii Moldova, limba este un aspect al identității etnice și culturale, care face parte din viața privată în conformitate cu articolul 8. Autoritățile "RMN" ar fi încălcat drepturile reclamanților în temeiul articolului 8, dar Republica Moldova și-ar fi îndeplinit obligația sa pozitivă în această privință.

154. Guvernul rus a declarat că reclamanții nu relevau de jurisdicția Federației Ruse și, prin urmare, întrebarea dacă a existat o încălcare a drepturilor lor în conformitate cu articolul 8 nu se aplică statului respectiv.

155. În lumina constatărilor sale pe tărâmul articolului 2 din Protocolul nr. 1 la Convenție, Curtea consideră că nu este necesar de a examina separat pretenția formulată în temeiul articolului 8.

IV. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 14 AL CONVENȚIEI, SEPARAT SAU COMBINAT CU ARTICOLUL 2 AL PROTOCOLULUI NR. 1 SAU CU ARTICOLUL 8 AL CONVENȚIEI

156. Articolul 14 al Convenției enunță :

« Beneficierea de drepturile și libertățile recunoscute în (...) Convenție trebuie să fie asigurată, fără nici o distincție, bazată în special pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere sau orice alta situație. »

157. Reclamanții au pretins că au fost discriminați pe baza etniei și limbii lor. Ei susțin că obligația impusă moldovenilor de a studia într-o limbă artificială, nerecunoscută în afara Transnistriei, le-a provocat în școlarizarea lor și în viața lor privată și de familie dificultăți care nu sunt cunoscute de membrii altor comunități mari din Transnistria, și anume rușii și ucrainenii.

158. Guvernul Republicii Moldova nu a luat o poziție cu privire la faptul de a ști dacă reclamanții au fost sau nu discriminați, reiterând pur și simplu opinia că Republica Moldova și-a îndeplinit obligațiile sale pozitive în conformitate cu Convenția.

159. Așa ca și în ceea ce privește articolul 8, guvernul rus a refuzat să facă orice comentariu cu privire la problemele ridicate în legătură cu articolul 14.

160. În lumina constatărilor sale pe tărâmul articolului 2 din Protocolul nr. 1 la Convenție, Curtea consideră că nu este necesar de a examina separat pretenția formulată în temeiul articolului 14.

V. CU PRIVIRE LA APLICAREA ARTICOLULUI 41 AL CONVENȚIEI

161. În conformitate cu articolul 41 al Convenției,

« În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă. »

162. Reclamanții cer sume pentru prejudiciul moral cât și pentru costuri și cheltuieli.

A. Prejudiciu

163. Reclamanții au pretins despăgubiri pentru depresie, anxietate, umilirea și starea de stres post-traumatic care le-au suferit ca o consecință directă a încălcării drepturilor lor în temeiul Convenției. În ochii lor, astfel de prejudiciu moral, nu pot fi reparat prin simpla constatare a unei încălcări. În cazul *Sampanis și alții c. Grecia* (nr. 32526/05, 5 iunie 2008), Curtea a acordat 6 000 de euro pentru fiecare reclamant care a suferit anxietate, depresie și umilință de faptul că înregistrarea copilului său în școală a fost refuzată pe motiv de etnie. Pe această bază, fiecare dintre reclamanții în acest caz ar putea pretinde la o sumă minimă de 6 000 EUR pentru prejudiciul care rezultă direct din imposibilitatea în care a fost pus pe baza apartenenței etnice și a limbii, de a accede la o educație adecvată. Reclamanții susțin de asemenea că, pentru examinarea cererilor de despăgubire care provin de la mai multe victime, Curtea ar trebui să adopte o abordare similară cu cea a Curții Inter-Americane a Drepturilor Omului, care ar trebui să se bazeze pe o estimare aproximativă a prejudiciului suferit bazată pe o configurare a faptelor specifice pentru fiecare tip de reclamant (a se vedea, de exemplu, cazul *González și alții ("Câmp de bumbac") v. Mexic.*, Hotărârea din 16 noiembrie 2009). Astfel, în acest caz, fiecare reclamant care era minor la momentul încălcărilor ar avea dreptul la o sumă suplimentară de 3 000 de euro pentru daune morale. Părinții reclamanți care au fost supuși arestării, acțiunilor de intimidare sau amenințării de concediere sau de revocare a drepturilor părintești solicită fiecare o sumă suplimentară de 5 000 de euro. Toți candidații pentru care a fost înregistrat un prag mai înalt definit de lista de verificare a simptomelor Hopkins (*Hopkins Symptom Checklist-25*) pentru anxietate și depresie severă necesită o suplimentare de 5 000 EUR) pentru fiecare.

164. Potrivit guvernului rus, pretențiile reclamanților sunt nefondate și neîntemeiate. Ar fi oportun ca Curtea să se inspire din jurisprudența proprie, și nu din abordarea adoptată de Curtea Inter-Americană. Faptele în litigiu au avut loc în cea mai mare parte în 2002 și 2004, și au fost ulterior reglementate. Oricum, reclamanții nu au furnizat nici o dovadă scrisă în susținerea afirmațiilor lor, că unii dintre ei și-au pierdut locurile de muncă, au fost arestați și interogați, au fost victime ale violenței fizice și au primit avertismente și amenințări. Lista de verificare a simptomelor Hopkins, instrument pentru măsurarea simptomelor de anxietate și depresie, este conceput pentru a fi utilizat de către profesioniștii din domeniul sănătății sub supravegherea unui psihiatru sau un medic. Auto-administrat așa după cum a fost în acest caz de către reclamanți, testul în cauză este lipsit de fiabilitate și nu dovedește mare lucru. În cele din urmă, prezenta cauză nu este comparabilă cu cazul *Sampanis*, citat supra, cu privire la discriminarea suferită de grecii care trăiau în Grecia. Rusia și-a exprimat în mod constant opinia că reclamanții care locuiesc în Transnistria nu relevă de jurisdicția sa.

În cazul în care Curtea ar ajunge la o concluzie diferită, constatarea unei încălcări ar constitui o satisfacție echitabilă suficientă.

165. Curtea reiterează faptul că ea n-a considerat că este necesar sau chiar posibil, în acest caz, de a examina separat plângerile fiecărui reclamant cu privire la hărțuirea suferită de ei din partea autorităților «RMN». În plus, Camera a declarat inadmisibile la 15 iunie 2010 plângerile reclamanților în temeiul articolului 3 al Convenției. După ce a observat că reclamanții nu au "[prezentat] probe medicale obiective", Camera a considerat că "testele [din lista de verificare a simptomelor Hopkins] auto-administrate nu pot înlocui examinarea și evaluarea unui profesionist de sănătate mintală" și a concluzionat că dovezile de care ea dispunea nu susțineau opinia conform căreia pragul ridicat de severitate necesar pentru aprecierea articolului 3 a fost atins (*Catan și alții c. Moldovei și Rusiei* (dec.), nr. 43370/04, 8252/05 și 18454/06, § 108, 15 iunie 2010)..

166. Este clar, totuși, că reclamanții - părinți și copii - au avut de suferit ca urmare a politicii lingvistice a "RMT", un prejudiciu moral pentru care o constatare de încălcare a Convenției nu ar aduce o redresare suficientă. Sumele pretinse de reclamanți sunt totuși excesive. Statuând cu echitate, Curtea a estimat la 6 000 EUR prejudiciul moral suferit de către fiecare reclamant.

B. Costuri și cheltuieli

167. Reclamanții n-au prezentat o cerere separată pentru costuri și cheltuieli legate de procedura în fața Marii Camere. La data de 20 septembrie 2010, ei au depus în schimb o cerere de rambursare a costurilor și a cheltuielilor legate de procedura în fața camerei, inclusiv cele cauzate de participarea la ședința cu privire la admisibilitate. În această cerere, ei au susținut că complexitatea cauzei justifică reprezentarea lor de către doi avocați și un consilier. Reprezentanții lor ar fi petrecut 879 ore de lucru la cele trei cauze pentru toți cei 170 de reclamanți, ceea ce ar corespunde unui total de 105 480 EUR.

168. Guvernul Republicii Moldova nu a comentat suma pretinsă pentru costuri și cheltuieli.

169. Guvernul rus consideră că, deoarece reclamanții nu au depus o cerere pentru costuri și cheltuieli suportate în fața Marii Camere, nu este cazul să se aloce o sumă în acest scop. În ceea ce privește pretențiile din 20 septembrie 2010, el consideră că nu era nevoie să se apeleze la mai mulți reprezentanți și ar trebui să fie revizuite în scădere sumele solicitate astfel încât să se ia în considerare faptul că cele trei cereri ridică probleme de drept identice.

170. Având în vedere toți factorii relevanți și Articolul 60 § 2 din regulament, Curtea acordă în comun tuturor solicitanților suma de 50 000 EUR pentru costuri și cheltuieli.

C. Majorări de întârziere

171. Curtea hotărăște sa aplice majorările de întârziere echivalente cu rata dobânzii pentru facilitatea de credit marginal practicata de Banca Centrala Europeana, la care se vor adăuga trei puncte marginale

DIN ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. *Hotărăște*, în unanimitate că faptele invocate de reclamanți relevă de jurisdicția Republicii Moldova;
2. *Hotărăște*, cu șaisprezece voturi contra unu că faptele invocate de reclamanți relevă de jurisdicția Federației Ruse, și *respinge* obiecția preliminară ridicată de Federația Rusă;
3. *Hotărăște*, în unanimitate că nu a existat o încălcare a articolului 2 din Protocolul nr. 1 la Convenție de către Republica Moldova;
4. *Hotărăște*, cu șaisprezece voturi contra unu că a avut loc o încălcare a articolului 2 din Protocolul nr. 1 la Convenție de către Federația Rusă;
5. *Hotărăște*, cu douăsprezece voturi contra cinci, că nu este necesar de a examina separat pretențiile reclamanților, fondate pe articolul 8 din Convenție;
6. *Hotărăște*, cu unsprezece voturi contra șase, că nu este necesar de a examina separat pretențiile reclamanților, fondate pe articolul 14 al Convenției combinat cu articolul 2 din Protocolul nr. 1 sau cu articolul 8 ;
7. *Hotărăște*, cu șaisprezece voturi contra unu,
  - a) că Federația Rusă trebuie să plătească, în termen de trei luni, următoarele sume:
    - i. 6 000 EUR (șase mii de euro) pentru fiecare dintre reclamanții menționați în anexa la prezenta hotărâre cu titlu de prejudiciu moral, plus orice taxă care poate fi percepută la plata impozitului pe această sumă;
    - ii. 50 000 EUR (cincizeci de mii de euro), în comun tuturor reclamanților pentru costuri și cheltuieli, plus orice taxă care poate fi percepută la plata impozitului pe această sumă de către reclamanți;
  - b) ca începând de la data expirării termenului amintit si pana la momentul efectuării plății, sumele vor fi majorate cu o dobânda simpla, a cărei rata este egala cu rata dobânzii pentru facilitatea de credit

marginal practicată de Banca Centrală Europeană, la care se vor adăuga trei puncte procentuale;

8. *Respinge*, în unanimitate, cererea de satisfacție echitabilă pentru restul.

Redactată în franceză și engleză, apoi pronunțată în ședința publică la Palatul drepturilor omului, din Strasbourg, la 19 octombrie 2012.

Michael O'Boyle
Grefier

Nicolas Bratza
Președinte

La prezenta hotărâre se anexează, în conformitate cu articolul 45 § 2 al Convenției și articolul 74 § 2 din regulament, următoarele opinii separate:

- Opinia mixtă parțial separată a judecătorilor Tulkens, Vajić, Berro-Lefèvre, Bianku, Poalelungi și Keller;

- Opinia parțial separată a judecătorului Kovler.

N.B.
M.O.B.

OPINIA MIXTĂ PARȚIAL SEPARATĂ A
JUDECĂTORILOR TULKENS, VAJIĆ, BERRO-LEFÈVRE,
BIANKU, POALELUNGI ET KELLER

1. În lumina concluziilor pe tărâmul articolului 2 din Protocolul nr. 1, majoritatea consideră că nu este necesar de a examina separat pretenția formulată în temeiul articolului 8 al Convenției și că, nici cea în temeiul articolului 14. Noi înțelegem cert că, în unele cazuri, sau atunci când hotărârea a tratat problema juridică principală sau în cazul plângerilor care se cuprind sau se suprapun reciproc, Curtea folosește această formulă care ar putea fi numită economie procedurală. Dar în acest caz, ea ni se pare prea simplistă, ne permițând să se înțeleagă situația în ansamblu său cu consecințe care decurg din aceasta.

Articolul 8

2. Se pare important de subliniat faptul că dreptul la respectarea vieții private și de familie, garantat de articolul 8 din Convenție, având în vedere dublul său aspect individual și social, conține dreptul la recunoașterea limbii, ca element al identității culturale. Limba este în același timp un element esențial pentru dezvoltarea personală și interacțiunea socială.

3. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului din 1989 prevede în mod expres că educația trebuie să fie îndreptată către respectarea identității, limbii și valorilor țării în care copilul locuiește sau a cărei originar este (articolul 29 § 1 c)).

4. În lumina vieții private și de familie, argumentul reclamantilor potrivit căruia impunerea unui alfabet străin a fost destinat să aducă atingere sau chiar să distrugă, patrimoniului lingvistic al populației moldovenești, și să o forțeze să adopte o nouă "identitate" nu este cu siguranță fără forță și ar merita o examinare separată. Cu atât mai mult că este pusă în joc problema dezvoltării intelectuale a copiilor - care ține, evident, de viața privată - într-o societate care *vorbește* aceeași limbă, dar *scrie* cu un alfabet diferit. Riscul de sărăcire a identității lingvistice și culturale nu este de exclus.

5. La aceasta se mai adaugă o altă considerație, mai mult legată de viața familiilor și schimburile care se produc în limbajul comun. Luați în considerare, de exemplu, o scrisoare, un e-mail sau SMS scrise de părinți în limba română cu litere latine adresate copiilor lor care studiază în română cu litere chirilice: obligația de a scrie în aceeași limbă dar cu alt alfabet ar putea fi, în anumite situații, o problemă de comunicare.

6. În acest caz, nu se poate trece cu vederea impactul atât asupra vieții private, cât și asupra vieții de familie a reclamantilor, a actelor de intimidare

și hărțuire pe care elevii și părinții lor au avut de suferit. Dosarul stabilește clar că autoritățile "Republicii Moldovenești Nistrene" au creat un astfel de climat de intimidare, care a avut un "efect șocant" asupra elevilor, nu numai de exemplu în utilizarea de manuale scrise în alfabet latin, dar, de asemenea, la scară mai largă în utilizarea limbii lor în interiorul și în afara școli,

7. Astfel, la data de 29 iulie 2004, poliția transnistreană a intervenit și a invadat școala Evrica din Rîbnița pentru a scoate femeile și copiii care erau acolo. În zilele următoare, poliția și oficialii de la Departamentul de Educație din Rîbnița au mers la părinți pentru a-i amenința cu pierderea locurilor de muncă în cazul în care nu schimbau școala pentru copiii lor (punctul 48). Aceste intervenții ne par disproporționate și constituie amenințări la adresa familiilor, nu numai la școală, ci și la domiciliu.

8. Se mai adaugă la aceasta un șir de alte acte pur umilitoare, cum ar fi debransarea apei și a electricității la școala Alexandru cel Bun din Tighina (punctul 55), lipsa de protecție a școlii Evrica din Rîbnița împotriva campaniei sistematice de vandalism (punctul 51), sau transferul școlii Ștefan cel Mare (Grigoriopol) la douăzeci km distanță, într-un sat sub controlul Republicii Moldova, precum și obligația ca elevii să plece la școală cu autocarul în fiecare zi și să fie supuși controalelor sistematice, la frontiera, uneori înjosire și insulte.

9. În ceea ce privește mai precis problema controalelor și perchezitiilor, hotărârea *Gillan si Quinton c. Regatului Unit* (CEDO 2010) arată foarte clar, cu toate că în alt context, riscurile de arbitrar în acest domeniu și necesitatea imperioasă de a prevedea măsuri de salvagardare punctele (85 și 86 din hotărârea în cauză).

10. Este evident pentru noi că această atmosferă de intimidare a afectat viața de zi cu zi a familiilor care trăiesc permanent într-un mediu ostil.

11. Acestea sunt motivele pentru care credem că a existat, în acest caz, o încălcare a articolului 8 din Convenție.

12. În afară de aceasta, toate aceste măsuri au fost folosite sistematic împotriva comunității moldovenești care utilizează alfabetul latin, ceea ce ne aduce la articolul 14 din Convenție.

Articolul 14

13. Reclamantii au pretins că au fost discriminați pe bază de limbă. Mai precis, ei susțin că obligația de a studia într-o limbă artificială pentru ei le-a provocat în viața lor privată și de familie, inclusiv în educația lor, dificultăți care nu erau întâmpinate de membrii altor comunități din Transnistria, și anume ucrainenii și rușii. Aici, de asemenea, acest argument merită, în opinia noastră o analiză separată.

14. Știm, într-adevăr, că limba este principalul suport al educației, aceasta este calea de socializare. Convenția Organizației Națiunilor Unite din 1960 privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului

amintește aceste lucru în mod întemeiat, precum și Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială din 21 decembrie 1965 (articolul 5 alineatul e) v) .. În schimb, bariera lingvistică poate plasa elevii într-o poziție de inferioritate, și, prin urmare, în unele cazuri de excludere. Raportul Consiliului Europei din 1982, intitulat "Prevenirea delincvenței juvenile: rolul instituțiilor de socializare într-o societate în schimbare", arată în mod strălucitor rolul fundamental al școlii, ca fiind în același timp un factor de integrare dar, de asemenea, și de dezintegrare.

15. În contextul social și politic al acestei cauze, considerăm, așadar, că diferența de tratament la care elevii au fost supuși, cu consecințele care pot apărea din aceasta, nu are nici o justificare obiectivă și rezonabilă în conformitate cu jurisprudența Curții. Acest lucru ne conduce la concluzia asupra existenței unei violări a articolului 14 al Convenției.

OPINIA PARȚIAL SEPARATĂ A JUDECĂTORULUI
KOVLER

Eu nu pot, cu regret, să împărtășesc constatările majorității la mai multe puncte, astfel cum a fost anterior în cazul *Ilașcu et al. Moldova și Rusia* ([GC], nr 48787/99, CEDO 2004 VII). și *Ivanțoc și alții c. Moldova și Rusia* (nr. 23687/05, 15 noiembrie 2011). În aceste cazuri, mi-am exprimat dezacordul meu cu privire la metodologia de analiză (asemănările false cu situația din Cipru), la prezentarea (mai degrabă selectivă) a faptelor, analiza (contestabilă și contestată de mai mulți specialiști), a noțiunilor de "jurisdicție "și" responsabilitate ", ceea ce mă exonerează de a o face încă o dată, această cauză făcând parte din seria de cazuri legate de Transnistria. Ey mă voi concentra pe aspectele caracteristice cauzei.

Preocuparea Curții a fost, în opinia mea, de a evita cu orice preț un "vid juridic" în aplicarea teritorială a Convenției. Curtea trebuie să stabilească mai întâi circumstanțele excepționale susceptibile de a îndepărta exercitarea de către stat contractant (adică Rusia) competența sa în afara granițelor sale. Acesta este sensul aprecierii principiilor generale referitoare la jurisdicție, în sensul articolului 1 al Convenției, exprimat de către Curte la punctele 104 și 105 din hotărâre, cu o citare abundentă a propriei sale jurisprudențe, inclusiv jurisprudența sa recentă. Ea dă speranțe pentru o soluție prin care sugerează la punctul 114 că poate fi vorba de o acțiune directă a unui stat, prin intermediul agenților săi sau a autorității sale, dar ea concluzionează imediat după același paragraf: "Curtea admite că nu există nici o dovadă că agenții ruși au fost direct implicați în măsurile luate împotriva școlilor reclamanților." Ceea rămâne deci în calitate de circumstanțe excepționale? Este "controlul efectiv al" RMN în cursul "perioadei relevante" (punctele 114 și 116 din hotărâre), la care se adaugă concluziile puternice cu amprentă politică (punctele 117-121). Este oare suficient ?

Unii observatori sugerează "imprevizibilitatea" jurisprudenței Curții în anumite domenii, inclusiv dreptului umanitar (*Kononov c. Letonia* [GC], nr. 36376/04, CEDO 2010). În schimb, rezultatul acestui caz a fost prea previzibil, având în vedere faptul că hotărârile *Ilașcu și alții și Ivanțoc și alții* sunt deja - în mod corect sau incorect - jurisprudență. Dar ceea ce este "imprevizibil" în acest caz, este interpretarea controversată a conținutului și domeniului de aplicare al dreptului la învățământ prevăzut la articolul 2 din Protocolul nr 1. În speța clasică *Cauza lingvistică belgiană*, interpretarea adoptată de către Curte în a doua teză a articolului dat dispersa orice ambiguitate: "Această dispoziție nu impune statelor membre respectul, în domeniul învățământului ori a educației, preferințelor lingvistice ale părinților, dar numai celor referitor la convingerile religioase și filosofice. Interpretarea termenilor "religios" și "filosofic", ca referindu-se preferințele

lingvistice ar echivala cu devierea de la sensul ordinar și obișnuit și a face Convenția să spună ceea ce ea nu spune "(Cauza *"Cu privire la anumite aspecte ale regimului lingvistic al învățământului în Belgia c. Belgia"* (fond), 23 iulie 1968, § 6, Seria A, nr 6). Desigur, aceeași hotărâre indică faptul că dreptul la instruire ar fi lipsit de sens dacă n-ar implica pentru titularii săi dreptul de a primi instruirea în limba națională sau în una din limbile naționale, după caz. Curtea ar trebui, prin urmare, să se concentreze asupra exercitării acestui drept "lingvistic", care în acest caz s-ar confrunta cu problema utilizării a cutare sau cutare alfabet.

În decizia sa privind admisibilitatea, Curtea a luat poziția Guvernului Republicii Moldova în acest sens: "Potrivit informațiilor de care dispune Guvernul Republicii Moldova, instruirea în cele trei școli care sunt în centrul acestor cereri este în prezent asigurată în limba oficială moldovenească cu alfabetul latin, și se bazează pe programele aprobate de Ministerul Educației și Tineretului al Republicii Moldova (MET). Reclamanții nu au demonstrat că autoritățile "RMN" au reușit să le impună alfabetul chirilic și un program al "RMN" (...) Astfel, în ciuda încercărilor autorităților din "RMN", copiii primesc o educație în limba lor proprie și într-o manieră consecventă cu convingerile părinților lor "(*Catan et al Republicii Moldova și. Rusiei* (dec.), nr. 43370/04, 8252/05 și 18454/06, § 117, 15 Iunie 2010).

În opinia mea, problema învățământului propriu zis și a aspectului său lingvistic și de alfabet se oprește acolo. Desigur, este și articolul 32 al Convenției, și există, de asemenea, concepția Convenției, că aceasta este un instrument viu ; dar nu trebuie de uitat faptul că Convenția este un tratat internațional asupra căreia se aplică Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor: "Un tratat trebuie să fie interpretat cu bună-credință, în conformitate cu sensul obișnuit care trebuie atribuit termenilor tratatului în contextul lor și în lumina obiectului și a scopului său" (articolul 31 "Reguli generale de interpretare "). În opinia mea, Curtea nu ar trebui să examineze în fond plângerea în temeiul articolului 2 din Protocolul nr. 1, deoarece plângerea depășește larg sensul ordinar al dreptului la învățătură.

Dar Curtea urmează o pantă alunecoasă propusă de reclamanți "educația trebuie să fie îndreptată către" dezvoltarea deplină a personalității umane"(punctul 125 din hotărâre). Fiind sesizată de această cerere, Curtea urmărește să dezvolte jurisprudența sa cu privire la articolul 2 din Protocolul nr 1 ... renunțând cu majoritatea de a pune problema în cadrul dispozițiilor articolului 8. Bagheta magică a doctrinei "interpretare progresivă" a Convenției afectează numai articolul 2 din Protocolul nr. 1 dându-i un sens nemaivăzut vreodată ...Sarcina anunțată de către Curte la începutul analizei sale a contextul acestui articol (punctul 136 al hotărârii), intră în conflict cu criteriul *ratione materiae*. Mă tem că, odată cu această abordare, Curtea oferă un exemplu rău de ceea ce se numește "activism judiciar", în opinia

mea, cauza este prea sensibilă pentru a fi aleasă în calitate de câmp de încercare a activismului judiciar.

Acest activism se manifestă, din păcate, în aplicarea articolului 41 din Convenție. Ceea ce mă șochează mai presus de toate este abordarea "egalitară": copiii de șase ani la momentul relevant (născut în 1997 sau 1998) sunt plasați pe picior de egalitate cu elevii de liceu, părinții elevilor cu părinți care nu au copii incluși în cereri. În hotărârea destul de recentă *Ponomaryovi c. Bulgaria* (nr. 5335/05, § 56, CEDO 2011), Curtea a acordat fiecărui reclamant 2 000 EUR ca urmare a încălcării articolului 14 coroborat cu articolul 2 din Protocolul nr. 1; în *Oršuš și alții c. Croația* ([GC], nr. 15766/03, CEDO 2010), pentru educația copiilor romi, ea a acordat pentru mai multe încălcări, inclusiv a articolului 2 din Protocolul nr. 1, 4 500 EUR pentru fiecare solicitant, și în *Sampanis și alții c. Grecia* (nr. 32526/05, 5 iunie 2008) suma de 6 000 de euro a fost alocată pentru fiecare dintre reclamanți, având în vedere gravitatea mai mare a încălcării (articolul 13 și articolul 14 coroborat cu articolul 2 din Protocolul nr. 1). Cu toate acestea, în cazul din speță, o încălcare unică este compensată mult mai generos. Această observație se aplică și la costuri și de cheltuieli: 10 000 EUR în *Oršuš* și 50 000 EUR în prezenta cauză, în timp ce este vorba de două cazuri în fața Marii Camere ...Principiul "nu sunt banii mei" nu este valabil deoarece este vorba de banii contribuabililor dintr-un stat membru al Consiliului Europei.

Toate aceste considerente mi-au obligat să nu fiu de acord cu majoritatea pe unele aspecte pe care le consider a fi de o importanță primară.

ANEXE

LISTA RECLAMANȚILOR

1. Catan și alții (cecerea nr. 43370/04)

Nº	Reclamant(a)	Data nașterii
1.	BULGAC Elena	29/01/1968
2.	BULGAC Cristina	18/04/1988
3.	BULGAC Diana	29/05/1990
4.	CACEROVSCHI Lilia	14/10/1969
5.	CACEROVSCHI Andrei	07/01/1990
6.	CACEROVSCHI Tatiana	31/08/1995
7.	CATAN Alexei	02/06/1962
8.	CATAN Elena	09/10/1988
9.	CRIJANOVSKI Anastasia	11/11/1969
10.	CRIJANOVSKI Olesea	20/11/1994
11.	CRIJANOVSKI Oxana	24/11/1990
12.	DUBCEAC Teodora	12/11/1957
13.	DUBCEAC Vladimir	22/07/1993
14.	PETELIN Tatiana	13/06/1969
15.	PETELIN Daniel	15/06/1994
16.	PRIMAC Maria	04/05/1961
17.	PRIMAC Ana	18/06/1991
18.	SAFONOVA Lidia	26/12/1967
19.	SAFONOVA Alisa	18/06/1995
20.	SAFONOVA Olesea	14/04/1990
21.	SALEBA Tatiana	24/05/1969
22.	SALEBA Iana	26/09/1989
23.	SARACUȚA Victor	20/08/1967

24.	SARACUȚA Doina	14/10/1990
25.	SARACUȚA Tatiana	16/05/1996
26.	SCRIPNIC Tatiana	29/08/1961
27.	SCRIPNIC Corneliu	25/04/1989
28.	TIHOVSCHI Andrei	09/12/1958

2. Caldare și alții (cecerea nr. 8252/05)

Nº	Reclamant(a)	Data nașterii
29.	BEIU Elena	06/07/1970
30.	BEIU Vladimir	28/05/1991
31.	BURAC Tamara	31/08/1965
32.	BURAC Dorin	14/07/1994
33.	BURAC Irina	04/04/1986
34.	CALDARE Elena	15/08/1969
35.	CALDARE Ruxanda	02/02/1992
36.	CALMÎC Ecaterina	05/07/1971
37.	CALMÎC Vadim	10/12/1992
38.	CARACACI Claudia	05/06/1959
39.	CARACACI Ala	04/02/1987
40.	CARACACI Oxana	04/03/1988
41.	CÎRLAN Valentina	01/04/1969
42.	CÎRLAN Artiom	08/07/1991
43.	CÎRLAN Sergiu	28/05/1995
44.	DOCHIN Elena	29/09/1965
45.	DOCHIN Cristina	08/08/1989
46.	GĂINĂ Maria	17/11/1967

47.	GĂINĂ Alina	15/12/1992
48.	GĂINĂ Victoria	02/04/1989
49.	LIULICA Victoria	28/04/1963
50.	LIULICA Elena	10/05/1990
51.	LIULICA Maxim	26/05/1987
52.	MUNTEANU Raisa	04/08/1958
53.	MUNTEANU Iulia	21/02/1994
54.	MUNTEANU Veronica	24/09/1987
55.	PĂDURARU Constantin	02/06/1967
56.	PĂDURARU Elena	08/06/1995
57.	RÎJALO Larisa	01/04/1966
58.	RÎJALO Rodica	07/10/1989
59.	SAVA Maria	18/10/1960
60.	SAVA Roman	22/12/1990
61.	SAVA Ștefan	22/12/1990
62.	SIMONOV Aurelia	18/09/1970
63.	GRIȚCAN Natalia	04/09/1994
64.	GRIȚCAN Olga	31/07/1996
65.	TELIPIS Olga	24/10/1955
66.	TELIPIS Alexandra	26/05/1990
67.	TELIPIS Cristina	26/05/1990
68.	ȚOPA Maria	30/06/1955
69.	ȚOPA Ana	30/01/1987
70.	ȚURCANU Tamara	06/10/1963
71.	ȚURCANU Andrei	29/09/1987

3. Cercavschi și alții (cecerea nr. 18454/06)

N°	Reclamant(a)	Data nașterii
72.	ARCAN Liuba	10/02/1977
73.	ARCAN Irina	08/10/1994
74.	BACIOI Anatoli	29/08/1960
75.	BACIOI Nina	18/08/1962
76.	BACIOI Irina	24/05/1989
77.	BACIOI Mariana	24/05/1989
78.	BALTAG Tamara	13/09/1961
79.	BALTAG Igor	16/12/1994
80.	BALTAG Liuba	18/11/1998
81.	BODAC Ion	02/06/1962
82.	BODAC Tatiana	24/07/1994
83.	BOVAR Natalia	15/07/1971
84.	BOVAR Alexandru	12/08/1992
85.	BOVAR Ana	14/12/1998
86.	BOZU Nicolae	11/10/1964
87.	BOZU Nina	18/07/1966
88.	BOZU Sergiu	20/11/1988
89.	BRIGALDA Serghei	08/10/1967
90.	BRIGALDA Svetlana	02/09/1971
91.	CALANDEA Galina	18/01/1974
92.	CALANDEA Iurie	30/10/1967
93.	CERCAVSCHI Eleonora	11/09/1960
94.	JMACOVA Nadejda	05/04/1989
95.	CHIRICOI Natalia	27/02/1964
96.	CHIRICOI Dumitru	06/08/1992

97.	CHIRICOI Liuba	16/04/1960
98.	CHIRILIUC Natalia	24/05/1966
99.	CHIRILIUC Mihail	08/06/1997
100.	CHIRILIUC Tatiana	26/04/1991
101.	CHIȘCARI Ghenadie	19/12/1961
102.	CHIȘCARI Egor	23/03/1989
103.	COJOCARU Mariana	16/10/1974
104.	COJOCARU Andrei	03/06/1998
105.	COJOCARU Corina	11/09/1996
106.	COJOCARU Doina	06/11/1994
107.	COJOCARU Elena	03/06/1998
108.	FRANȚUJAN Tatiana	22/03/1968
109.	FRANȚUJAN Elena	23/05/1990
110.	FRANȚUJAN Victoria	31/10/1988
111.	FRANȚUJAN Tatiana	01/02/1971
112.	GAVRILAȘENCO Maria	04/02/1964
113.	GAVRILAȘENCO Olga	08/10/1998
114.	GAZ Diana	21/05/1987
115.	GAZUL Svetlana	23/02/1967
116.	GAZUL Constantin	26/11/1992
117.	GAZUL Victor	05/08/1989
118.	GOGOI Svetlana	14/08/1977
119.	GOGOI Nicolae	20/05/1998
120.	GOLOVCO Irina	05/05/1960
121.	GOLOVCO Elena	14/06/1987

122.	GORAȘ Angela	30/07/1970
123.	GORAȘ Vladimir	31/07/1967
124.	GORAȘ Valeriu	29/06/1994
125.	IVANOV Lidia	31/03/1967
126.	IVANOV Cristina	30/09/1989
127.	JITARIUC Svetlana	31/03/1960
128.	JITARIUC Laura	01/10/1994
129.	MASLENCO Boris	07/07/1966
130.	MASLENCO Valentina	02/02/1966
131.	MASLENCO Ion	25/05/1992
132.	MASLENCO Tatiana	20/05/1989
133.	MONOLATI Svetlana	16/08/1975
134.	MUNTEAN Ion	03/03/1958
135.	MUNTEAN Dumitru	17/09/1991
136.	NAZARET Natalia	13/11/1958
137.	NAZARET Gheorghe	04/08/1958
138.	NAZARET Elena	14/04/1989
139.	PALADI Natalia	24/05/1979
140.	PARVAN Elena	22/10/1973
141.	PARVAN Natalia	26/09/1993
142.	PARVAN Vitalie	29/06/1998
143.	PAVALUC Nadejda	08/05/1969
144.	PAVALUC Andrei	19/03/1991
145.	PAVALUC Ion	11/01/1994
146.	PLOTEAN Viorelia	25/08/1968
147.	PLOTEAN Cristina	03/07/1990
148.	PLOTEAN Victoria	13/02/1992

149.	POGREBAN Ludmila	07/07/1968
150.	RACILA Zinaida	10/04/1965
151.	RACILA Ecaterina	01/02/1991
152.	RACILA Ludmila	03/01/1989
153.	ROȘCA Nicolae	17/12/1957
154.	ROȘCA Victoria	09/04/1990
155.	ROTARU Emilia	17/08/1968
156.	ROTARU Ion	30/08/1989
157.	ROTARU Mihai	16/08/1994
158.	SANDUL Serghei	07/07/1970
159.	SANDUL Liubovi	15/08/1998
160.	STANILA Raisa	18/02/1961
161.	STANILA Svetlana	20/12/1988
162.	TARAN Igor	30/01/1969
163.	TARAN Olga	03/03/1998
164.	TIRON Valentina	01/07/1955
165.	TIRON Ana	19/06/1987
166.	TRANDAFIR Galina	26/08/1964
167.	TRANDAFIR Natalia	24/11/1987
168.	TULCII Igor	07/07/1963
169.	TULCII Olga	01/10/1987
170.	ZEABENȚEV Andrei	28/12/1997